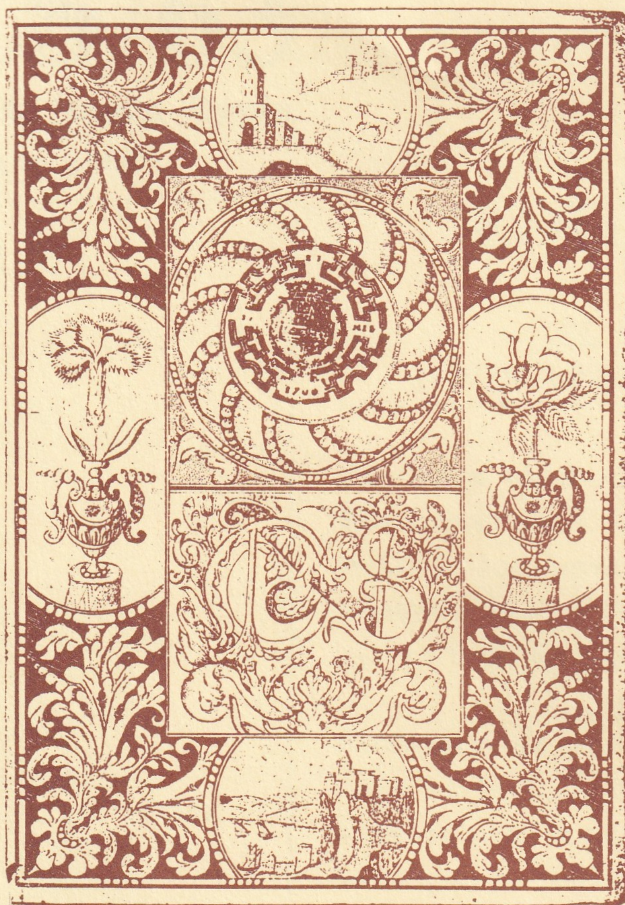

FULLS/63

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 1999

FULLS/63

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, gener 1999

TAULA

Portada: Capçalera del privilegi de ciutadà honrat de Barcelona en favor del cirurgià mataroní Pere Pi i Pasqual (1700)

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà. c/ Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

Amb la col·laboració del

EDITORIAL

EL LLEGAT JORDI ARENAS I CLAVELL

Tal com ja vàrem manifestar al passat número dels nostres *Fulls*, el pintor, escultor i músic mataroní Jordi Arenas i Clavell, en la seva testamentària, establí el llegat d'un calvari del segle XVIII en favor del Museu Arxiu de Santa Maria.

Recentment els seus marmessors han lliurat el llegat a la nostra institució, i l'Equip del Museu Arxiu ha situat el calvari que reproduïm i documentem en les pàgines d'actualitat a la sagristia dels Dolors.

Els marmessors, interpretant la voluntat de Jordi Arenas i Clavell, han cedit també al Museu Arxiu la documentació i les fotografies familiars, l'arxiu musical, i una part important de la seva biblioteca. L'Equip del Museu Arxiu iniciarà ben aviat la classificació i catalogació del fons.

L'acció dels marmessors és exemplar perquè la cessió posa a l'abast d'investigadors i estudiosos la totalitat de la documentació conservada per una antiga família mataronina. A més demostra la confiança ciutadana envers la nostra institució.

Confiança que queda igualment validada per les constants donacions que rep el Museu Arxiu, que complementen i completen col·leccions, incrementen l'arxiu d'imatges i fan més operativa, en qualitat i quantitat, la biblioteca.

ACTUALITAT

NOTÍCIA DEL CALVARI LLEGAT AL MUSEU ARXIU PER JORDI ARENAS I CLAVELL

El calvari és format per un Sant Crist, de 88 x 53 cm i dues petites imatges de la Mare de Déu i de Sant Joan, d'alçada 18 cm, que formen un únic conjunt, situat sobre un basament comú.

El Sant Crist és suportat sobre una petita urna coronada per dues testes d'àngel.

La part esculturada, d'estil barroc, és de la fi del segle XVIII. La base, neoclàssica, és possiblement posterior, d'inicis del segle XIX. Les dimensions de tot el conjunt són 120 x 45 x 16 cm.

És ara situat en la fornícula o capelleta existent a la sagristia dels Dolors.

Calvari, segle XVIII, llegat per Jordi Arenas i Clavell.
Fotografia Miquel Sala, MASMM.

EXPOSICIÓ *CENT CINQUANTA ANYS DEL CARRIL DE MATARÓ. MEDALLES I RECORDS*

Coincidint amb el cent cinquantè aniversari de la inauguració del primer ferrocarril peninsular (Barcelona-Mataró, 28 d'octubre de 1848), amb la col·laboració del Sr. Josep Rovira i Puig, el Museu Arxiu ha programat l'exposició *Cent cinquanta anys del carril de Mataró. Medalles i records*.

A més de la col·lecció de medalles referida al carril de Mataró, pròpia del Sr. Josep Rovira, presenta fulls, cartells i objectes diversos de la mateixa temàtica i fotografies de l'arxiu d'imatges del Museu Arxiu.

La inauguració va tenir lloc el passat 21 d'octubre i restà oberta fins al dia 9 del mes de gener.

Inauguració de l'exposició. Fotografia Miquel Sala. MASMM.

Exposició *Cent cinquanta anys del carril de Mataró. Medalles i records.*
Fotografia Miquel Sala. MASMM

XV SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

La sessió corresponent al passat any 1998 tingué lloc el dissabte 28 de novembre a la Capella dels Dolors. Es presentaren les següents comunicacions:

Història postal de Mataró (1948-1998), d'Eduard Barceló i Ribas.

Impressions del conflicte 1936-1939. Tu i jo, aquells dies de guerra..., de Josep Reniu i Calvet.

Els búnquers del litoral del Maresme. Un element patrimonial a punt de desaparèixer, de Jordi Montlló Bolart i Joan Carles Alay.

Dues visites de Manuel Azaña a Mataró, de Josep Puig i Pla.

Aproximació al perfil de l'obra de Terenci Thos i Codina, de Jaume Vellvehí i Altimira.

Mataró i els voluntaris de la guerra d'Àfrica (1859-1860), d'Antoni Martí i Coll.

La Torre Llauder. La masia i els seus propietaris, d'Enric Subiñà i Coll.

Notes sobre la iconografia del retaule del Roser de la basílica de Santa Maria de Mataró, de Rafael Soler i Fonrodona.

Per a una sistematització de la història de la bruixeria al Maresme, de Ramon Coll Monteagudo.

Història d'un censal de les Carmelites Descalces de Mataró, de Josep M. Roqué i Margenat.

El *Llibre de Verbals* del castell de Mataró, de Roser Salicrú i Lluch.

Noves aportacions sobre el pre-romànic del Baix Maresme. La capella de Santa Anastàsia de Premià de Dalt, de Joaquim Graupera.

Noves aportacions a l'estudi de la necròpoli de ca la Madrona, Mataró, de Joan Francesc Clariana i Roig.

A l'inici de la sessió es presentà també el volum que aplega les comunicacions de la XIV Sessió, any 1997, que, com és habitual, s'edità en col·laboració amb el Patronat Municipal de Cultura de Mataró.

El Sr. Josep Reniu i Calvet llegint la seva comunicació. Fotografia Miquel Sala. MASMM.

Assistents a la *XV Sessió d'Estudis Mataronins*. Fotografia Miquel Sala. MASMM.

LECTURA DE LA TESI *CONTINUÏTAT I CANVI A LES ESTRUCTURES ECONÒMIQUES DE LA CATALUNYA DEL SEGLE XVII. MATARÓ 1580-1710*

El nou Dr. Joan Giménez i Blasco va llegir-la el passat dia 21 de desembre a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. Va ser qualificada d'excel·lent «cum laude» pel tribunal, presidit pel professor Dr. Josep Fontana. La tesi havia estat dirigida pel Dr. Carlos Martínez Shaw.

El treball analitza bàsicament el segle XVII català centrat a Mataró i, per extensió, a l'àrea del Maresme, en base al fet que al Mataró del segle XVII es reflecteixen totes les mutacions, transformacions i canvis que experimentà la societat catalana en aquella centúria, en la qual es gestà un nou model de formes de relació humanes, econòmiques i socials.

Felicitem el Dr. Joan Giménez i Blasco, col·laborador del Museu Arxiu.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Agraïm la donació del conjunt de revistes fet per la Sra. Montserrat Suñé.

La documentació conservada a l'arxiu de l'advocat que va resultar hereu de confiança de la família Pi permet ara de considerar les vicissituds d'aquesta família mataronina, així com també les que ocorregueren al Principat en canviar la dinastia regnant després de la mort de Carles II, l'últim Habsburg, i durant la guerra de Successió suscitada entre Felip V i l'arxiduc Carles d'Àustria.

LA FAMÍLIA PI DE LES ESPENYES. REITERACIÓ D'UN PRIVILEGI A FAVOR DEL CIRURGIÀ PERE PI I PASQUAL

Pere Pi i Pasqual, cirurgià de la vila i després ciutat de Mataró, fill del també cirurgià Pere Pi, apareix com una persona original i digna de ser investigada, entre d'altres circumstàncies, pel fet d'haver aconseguit repetidament en el transcurs de poquíssims anys, entre el 1700 i el 1706, de mans de diferents reis, tot i que per diversos motius, el mateix privilegi de ciutadà honrat de Barcelona.

A més, el fet presenta una altra raresa. El privilegi guanyat l'any 1700 va ser transcrit per un notari amb notòries incorreccions, variant fins i tot el nom del rei que en l'original constava com a atorgador de la gràcia, i aquesta incorrecta transcripció s'ha tingut fins ara com a base d'un únic privilegi concedit a Pere Pi, al marge dels dos referits, i fins ha fet equivocar algun historiador en qualificar aquest mataroní com a persona afecte a Felip V, quan sembla que era decidit enemic dels francesos i potser fins i tot partidari de l'arxiduc Carles III...[1]

Hem de suposar que tantes anomalies i incoherències s'acomoden a les vicissituds de l'època històrica en què van ocórrer els fets.

Tot i amb això havent-se conservat els dos privilegis esmentats, ara els podem estudiar i acarar, i fins i tot podem reproduir els bonics dibuixos de les primeres pàgines, i també podem aprofitar l'ocasió, encara que sense aprofundir, per a concretar els noms, condició i casa pairal d'una nissaga ben mataronina, desapareguda en acabar-se el segle divuitè, i individualitzar-la respecte a les altres que amb el mateix cognom existien aleshores a Mataró. És per tot això que considerem interessant de no deixar en l'oblit el tema d'una aparentment absurda reiteració de privilegis concedits al cirurgià referit.

ELS PRIVILEGIS REITERATS I MODIFICATS

El privilegi de l'any 1700 va ser signat a Madrid el dia 10 de desembre. Els mèrits de Pere Pi que es van ponderar i que van influir en la concessió de la gràcia es referien als serveis reconeguts que havia prestat al rei Carles II de manera general, i en especial en ocasió de l'atac i setge de Barcelona pels francesos l'any 1697.

Qui atorgava, o per dir-ho més bé, qui apareix en el document atorgant la gràcia de ciutadà honrat de Barcelona a Pere Pi, és el rei Carles II, el darrer de la línia hispànica dels Habsburg, que en morir el primer de novembre de l'any 1700, és a dir, abans de la data que consta en el privilegi, deixaria el camí obert a la guerra de Successió.

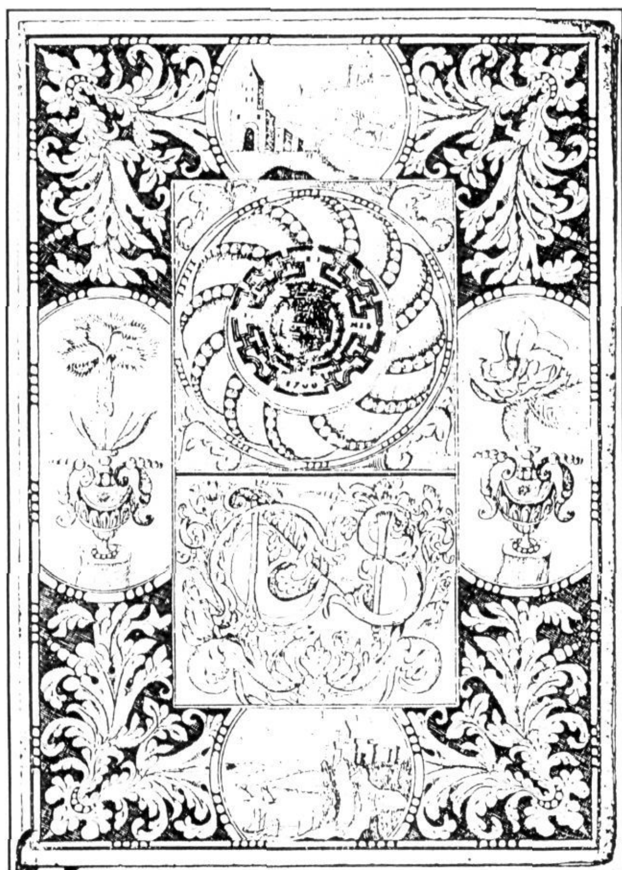
Els fets de l'any 1697 a què es refereix el privilegi podien haver estat ben transcendents per a Catalunya. Barcelona havia estat guanya-

da pels francesos durant la guerra anomenada de la Lliga d'Aubsburg, coalició de caràcter defensiu antifrancès, formada el 1686 per la política d'annexions de Lluís XIV, rei de França. A Catalunya l'exèrcit francès trobà poca resistència per part de l'exèrcit reial i s'apoderà de diverses poblacions (Palamós, Girona, Hostalric, Castellfollit de la Roca...). Barcelona, que feia cinc anys ja havia estat bombardejada per un estol francès (10 i 11 de juliol de 1691), fou presa pel duc de Vendôme el 9 d'agost de 1697, després de dos mesos de setge. Encara bo que aquell mateix any va signar-se la pau de Risjswijk, en la qual Lluís XIV va adoptar una actitud generosa, renunciant a les conquestes, inclosa la ciutat de Barcelona, mentre procurava de crear a Madrid un partit favorable a una futura successió francesa al tron d'Espanya, quan arribés la mort esperada de Carles II, que ocorreria l'any 1700.

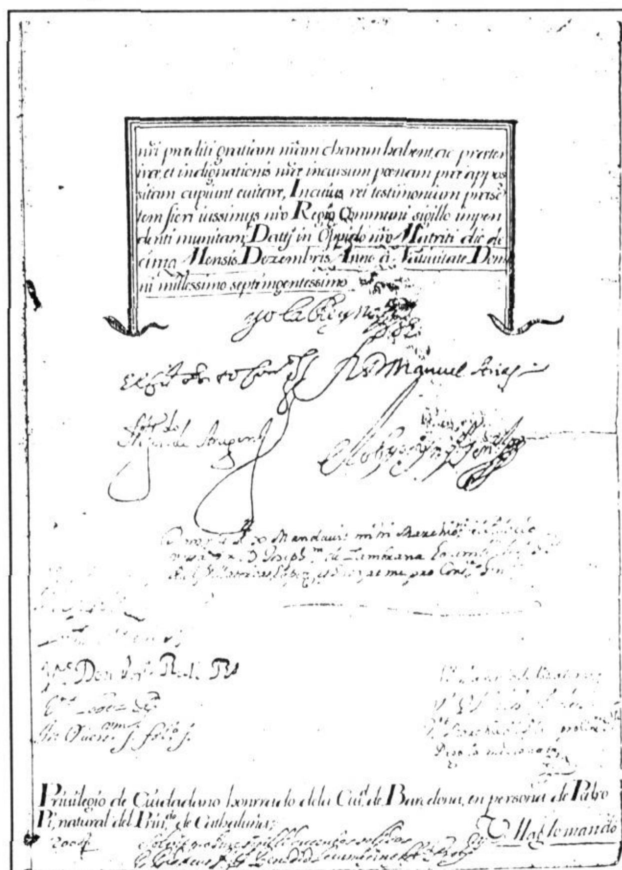
El rei espanyol volgué recompensar els catalans que l'any 1697 havien defensat la ciutat de Barcelona i per això va prosperar l'atorgament del privilegi en favor de Pere Pi.

L'original del privilegi és manuscrit amb perfecció sobre pergamí, en llatí, en plecs de 0,21 per 0,30 metres, i amb la primera pàgina o coberta, bellament decorada amb dibuixos florals i paisatges a la ploma, de color beix, centrats per un timbre reial de l'any 1700 i el mot «Nos», superlativament decorat amb fullatges i flors que quasi disfressen la paraula. És datat a Madrid el deu de desembre de l'any 1700, i com que no el podia signar el rei, difunt des de feia més d'un mes, signava la seva esposa Mariana de Neuburg amb les paraules «Yo la Reyna». El «Nos» de la primera pàgina s'encadena amb «Carolus» escrit a l'inici de la pàgina següent, amb lletres que sobrepassen en grossor les altres. I del document penja un gros segell de cera, d'onze centímetres de diàmetre, on figura el rei, rodejat de blasons, i la inscripció «Carolus II. D.G. Castell. Araco. Utriusq.Sicili et Hierus.Rex». No resta, doncs, cap dubte, fou Carles II, i no pas Felip V, com es diria després, qui va atorgar la gràcia a Pere Pi.

Però com que el testament del difunt Carles II determinava que la successió als regnes d'Espanya corresponia al nét de Lluís XIV de França,

Portada del privilegi de l'any 1700. El «Nos» del centre, disfressat amb fullatges, s'encadena amb la paraula «Carolus» que és a l'inici de la pàgina següent: L'any 1702, però, un notari mataroní ho va llegir «Nos Philipus...».

nri predicti gratiam nram charum habent, ac preter
irae et indignationis nrae incursum poenam pr̃ appo
sitam cupiunt euitare, In cuius rei testimonium praese
tem fieri iussimus nro Regio Communi sigillo impen
denti munitam. Datt in Oppido nro Matriti die de
cima Mensis Dezembris, Anno à Natiuitate Domi
ni millessimo septingentessimo

Yo la Reyna

Priuilegio de Ciudadano honrrado dela Ciu.d de Barcelona, en persona de Pablo Pi, natural del Prin.do de Cathaluña:

Final del privilegi de l'any 1700, signat a Madrid el 10 de desembre per la reina vídua, per haver mort abans, el primer de novembre, el rei Carles II, el darrer de la línia hispànica dels Habsburg.

Felip d'Anjou, i resultava que aquest, amb el nom de Felip IV per als catalans, després conegut per tots com a Felip V, era qui teòricament regnava, o li corresponia regnar, quan va atorgar-se la gràcia a Pere Pi, aquest, el febrer de l'any 1702, quan el regnat de Felip V semblava definitivament consolidat, va aconseguir de disfressar el privilegi concedit l'any 1700 per Carles II com si l'hagués atorgat Felip V. Així, el notari Segimon Ros, acompanyat de dos testimonis, va comparèixer i dirigir-se als jurats de Mataró Miquel Pou i Partella, Antoni Roig Sala i Joan Bonavent, i després també al batlle Bonaventura Picaire, els dies 8 i 10 de febrer de 1702, fent-los saber el privilegi atorgat al Magnífic Pere Pi «per la Sagrada, Catòlica i Règia Magestat, el Sereníssim Senyor Rei Nostre, Felip, ara feliçment regnant...» I després, a més, els va llegir el document, manifestant que el transcrivia paraula per paraula, des del començament fins a la fi, tot i que el tergiversà en concretar que s'iniciava amb les paraules «Nos Philipus...»

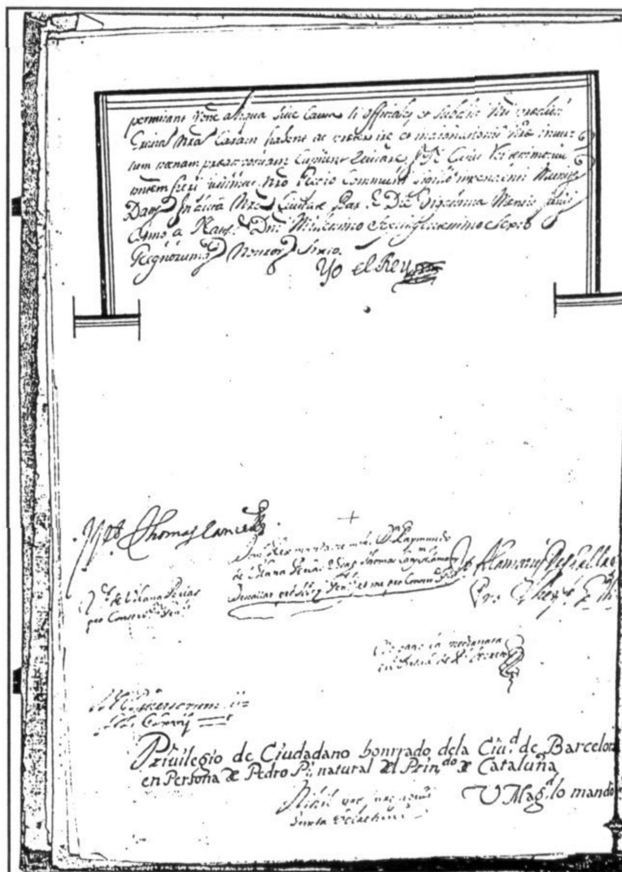
Els jurats, segons fa constar el notari, manifestaren «que es posan lo dit Real Privilegi sobre son cap», és a dir, que acceptaven el coneixement del seu contingut, i el batlle va participar que «venera i obeeix ab lo degut honor i reverència lo dit Real Privilegi i que'l té per intimat, i se posa aquell sobre son cap». El notari va redactar la compareixença i va lliurar-ne una còpia a la família Pi. El document amb la modificació esmentada sembla que quedava menys defectuós que l'original, malgrat que resultava ben absurd que un Borbó hagués premiat uns serveis fets l'any 1697 contra l'exèrcit francès...

El cirurgià Pere Pi devia creure que a partir d'aleshores ja no tindria cap dificultat per intitular-se Magnífic senyor, d'alliberar-se dels allotjaments de les tropes i de gaudir de tots els avantatges i privilegis inherents als ciutadans honrats de Barcelona, equiparats pràcticament als dels militars o cavallers. Però el 12 de setembre de l'any 1703 l'arxiduc Carles d'Àustria, fill de l'emperador Leopold, era proclamat a Viena com a legítim rei d'Espanya, començament la guerra de Successió. Li prestaven suport les potències de la Gran Aliança de La Haia. Joaquim Llovet descriu detalladament i perfectament l'aparició da-

Portada del privilegi de l'any 1706. En el timbre del centre, el rei-arxiduc Carles III es titula rei de les Espanyes i de les Índies.

Final del privilegi signat per Carles III el 20 de juny de 1706 a Barcelona, declarant-se que és el sisè any del seu regnat... Hi figura la signatura del seu secretari, l'astut notari barceloní Ramon de Vilana Perlas, un dels pocs representants espanyols que gaudia d'una singular confiança del rei.

Yo el Rey

Privilegio de Ciudadano honrado dela Ciu.d de Barcelo[na] en Persona de Pedro Pi natural del Prin.do de Cataluña

V. Mag.d lo mando

vant Mataró, l'estiu de 1705, dels vaixells de la flota anglo-holandesa, el desembarcament dels aliats entre el Besòs i Barcelona, i com Mataró va prestar obediència a l'Arxiduc i aconseguí el títol de ciutat.[2]

Barcelona seria assetjada pels aliats i l'octubre capitularia quedant Carles d'Àustria sobirà de la ciutat, en la qual entrà solemnement el mes de novembre. La victòria, però, no seria pas definitiva. Ja a la primavera de l'any següent Felip V, ajudat per l'exèrcit francès, intentaria de recuperar Barcelona, que seria bombardejada i sofriria un greu bloqueig naval i per terra. Aleshores només podria ser defensada pels propis catalans, ja que les tropes aliades s'havien situat cap a València. Els mataronins van ajudar amb donatius i queviures els assetjats, fins que es va trencar el bloqueig el maig d'aquell 1706, quan es retirarien les tropes borbòniques en rebre la notícia d'una imminent arribada de la flota aliada.

L'arxiduc-rei Carles III va voler premiar els catalans i així, amb data 20 de juny de 1706, sis dies abans d'emprendre l'aventura d'anar-se'n a Madrid, signaria, entre molts d'altres, el segon privilegi de ciutadà honrat de Barcelona en favor del cirurgià Pere Pi. Aquesta vegada hi consta aquest ciutadà de Mataró. Mataró ja no s'intitula *vila sinó ciutat*, *«en vàries ocasions i coses* s'ha ofert al nostre servei i principalment en la feliç entrada a aquest Principat, i en expugnar la ciutat de Barcelona l'any passat», fent referència a la primitiva arribada de l'arxiduc l'any 1705. També vol premiar els serveis del cirurgià en el setge de Barcelona de l'any 1706. Diu el document «Es tenen ben presents els serveis en ocasió dels atacs a Barcelona per l'exèrcit del Duc d'Anjou en el present any».

El privilegi, signat a Barcelona, és escrit, com el de l'any 1700, en llatí sobre pergamí i té la mateixa mida. La portada és en colors, plenament barroca, i conté les paraules «Nos Carolus» daurades. Com en el de l'any 1700, també hi penja un gran segell de cera amb inscripció dedicada en aquest cas a *«Carolus III». No cal* dir que aquest privilegi va quedar abolit pel posterior triomf de Felip V i hauria d'haver-se lliurat a les autoritats borbòniques per tal de ser destruït. Però l'hereu de can Pi devia entaforarlo en algun calaix, tot i no tenir cap validesa, i per això s'ha conservat fins avui. Només era vàlid el privilegi guanyat l'any 1700 i modificat l'any 1702.

LA FAMÍLIA

Ara intentarem de conèixer, malgrat que superficialment, qui era, com vivia, i quina era la situació en la societat del seu temps, del cirurgià *ennoblit reiteradament. I també parlarem una mica* de la casa, dels seus avantpassats i dels seus successors i descendents.

El 19 de juny de l'any 1619, en morir l'Àngela *Pina*, vídua del mestre de cases Bartomeu Pi, es nomenaren administradors per als fills menors del matrimoni per tal de poder procedir a fer l'inventari dels béns relictes. L'inventari només constata l'existència d'un immoble amb les seves pertinences, no gaire importants. Aquest immoble, engrandit i reconstruït, serà en el futur la casa pairal de tots els hereus de la família fins a la seva desaparició l'any 1800. Era una casa amb un portal –després s'adquirirà la del costat i es reconstruirà, i constarà que en té dos– amb eixida i pou, situada a la vila de Mataró, al carrer de la Palma, prop del portal d'en Pou de la Sínia, al començament de l'actual carrer de les Espenyes. Segons l'inventari efectuat aleshores, la casa sols tenia una entrada, la cuina i una cambra que donava al carrer. Havia estat construïda en el pati o cós,

Retrat del doctor Joan Pau Pi, capiscol i canonge de la catedral de Barcelona (1620-1663).
MASMM. Fotografia Miquel Sala.

cedit per Joan i Antoni Pou de la Sínia, pare i fill, en escriptura d'establiment de l'any 1591 en favor del dit Bartomeu Pi.

Fent el salt d'una generació trobem en l'arbre de família Llorenç, primer sabater i després negociant, ja molt enriquit. Va casar-se tres vegades i tindria cinc fills: Pere Pi, cirurgià; Llorenç, adroguer; Pau, doctor en Drets; Marianna, casada amb Joan Genís, i Maria, casada amb Salvador Puig. Com que Pere, el primogènit, moriria jove, l'herència passaria directament al nét, també anomenat Pere i també cirurgià, que seria més tard afavorit amb els privilegis de ciutadà honrat, com ja s'ha vist. En quedar vídua Teresa, la tercera de les esposes del negociant Llorenç Pi, va fer-se inventari el 14 i el 28 de juny de 1672. Aquest inventari dóna notícia d'un important patrimoni que no podia pas comparar-se amb el contingut a l'inventari de feia més de cinquanta anys, que abans hem analitzat. El casal de les Espenyes s'havia engrandit i comprenia dues cases, una al costat de l'altra, llindant per orient i per l'eixida amb les muralles de la població, i per occident amb el que aleshores era Can Lentisclar, abans Can Daviu, i després Can Xammar; constava que tenia dos portals i entrada, estudi, cuina, cambra

Retrat de Joan Baptista Pi i Mora, teòleg, examinador sinodal del bisbat de Barcelona i resident degà de Santa Maria de Mataró (1702-1782). MASMM. Fotografia Miquel Sala.

sobre l'estudi, cambra sobre l'entrada, cambra del mig, cambra que té finestra a l'eixida, saleta, celler... El mobiliari i vestits eren valuosos i fins i tot hi ha constància de pintures, monedes, un arcabús i molts objectes de plata i també d'or i pedres precioses. També de «quatre bassines de cirurgià usades» i altres coses del fill difunt. A més, Llorenç deixà nombrosos censals, quatre vinyes a Mataró i una a Argentona. Tot ho heretà el nét Pere Pi i Pasqual, el futur ciutadà honrat, directament, segons testament de data 11 de maig de 1672.

Cal fer un parèntesi per a referir-nos al segon dels fills del negociant Llorenç Pi, també anomenat Llorenç. Compraria una casa a la Riera, la que des del 1665 era de Salvador Pere Boter, on tindria una adrogueria. La seva descendència acabaria amb l'últim dels seus hereus, el prevere Joan Baptista Pi, germà del també prevere Carles Pi.[3] Cal consignar aquestes dades per evitar confusions ja que, com veurem, aleshores coexistien a Mataró diverses famílies amb el mateix cognom, no solament la del carrer de la Palma o les Espenyes, sinó també els citats Pi de la Riera, emparentats amb els primers, i els del carrer de Bonaire, els del carrer Nou i els del carrer de Barcelona.

Tanquem el parèntesi per a retornar al qui resultà hereu de Llorenç Pi, el seu nét Pere Pi i Pasqual, cirurgià, qui seria especialista en la tasca de guarir fractures i dislocacions d'ossos, com ho exposaria ell mateix a les Corts reunides a Barcelona pel rei-arxiduc Carles III, oferint-se per a aveïnar-se a Barcelona per tal d'exercir la seva professió si li era passada una pensió [4]. És versímil de pensar que va anar a viure a Barcelona, deixant la casa de Mataró al seu fill i hereu Llorenç Pi i Garau. Es sap que va morir-hi.

Cal suposar que el seu fill i potser també el seu sogre Miquel Colomer, important mercader i conseller de Barcelona, influirien singularment perquè Pere Pi gaudís del privilegi concedit l'any 1706, ja que el fill sembla que va figurar com a capità d'una de les set companyies formades a Mataró per a constituir una coronela per a defensar la ciutat i per ajudar Barcelona quan aquesta ciutat va ser assetjada per les tropes borbòniques, la primavera de 1706 [5]; i el sogre resultava una persona molt addicta a Carles III i amb amistats i poder pel seu càrrec de conseller.[6]

El cirurgià Pere Pi, especialista en fractures i dislocacions d'ossos, va casar-se amb Anna Maria Garau, filla de l'honorable pagès de Cabrils Antoni

Garau. Ja sabem que fou hereu directe del seu avi Llorenç, ric comerciant. La seva mare era també l'hereva de l'adroguer de la plaça de Santa Maria de Mataró, Pau Pasqual. Pere Pi intervindria en l'aleshores florent comerç marítim mataroní, i així el trobem com a parçoner de diverses participacions en barques, per exemple en els anys 1695, 1697, 1699, 1702...[7] Pot suposar-se, doncs, que Pere Pi, i també el seu fill, els seus oncles, i els seus cosins preveres, eren persones ben considerades i ben relacionades entre els personatges adinerats de la seva ciutat. A Pere Pi sols li mancava de pujar el graó d'ennobliment que li podia donar el privilegi de ciutadà honrat, que tan reiteradament i obstinadament cercà i aconseguí per a ell i per als seus descendents per línia recta masculina. Morí a Barcelona el gener de l'any 1713, havent fet testament aquell mateix any, també a Barcelona, instituint hereu el seu fill Llorenç, casat amb Maria Colomer i Mercader. A més del fill hereu tenia dues filles, Teresa, soltera, i Elisabet, que va casar-se amb el negociant de Mataró Miquel Catà.

Llorenç Pi i Garau, l'hereu del cirurgià, ja hem vist que va ser capità de la coronela creada a Mataró per a defensar els interessos de l'arxiduc i per aportar queviures en ajut de la ciutat de Barcelona assetjada per les tropes borbòniques l'any 1706. També figura entre les persones que, abans, l'any 1702, prestaren diners per a poder aconseguir de Felip V el títol de ciutat per la vila de Mataró. Quan l'any 1707 va fer-se per l'arxiduc una mena de depuració, Llorenç Pi seria una de les persones insaculades de nou. Però, malgrat d'aparèixer o de figurar com a destacat austròfil, Llorenç Pi seria un dels designats l'any 1713 per a representar Mataró a l'hora de prestar obediència a Felip V. I més tard, després de la rendició de Barcelona, quan el capità general marquès de Castel Rodrigo nomenà interinament l'Ajuntament de Mataró, Llorenç Pi resulta designat possible conseller.[8]

Tot i amb això, Llorenç Pi no s'havia mobilitzat com altres per concentrar-se a Barcelona, sinó que va quedar-se a Mataró, durant els episodis que precediren i acabaren amb la derrota de l'11 de setembre de 1714[9]. Va morir el 15 de juny de 1739, nomenant hereu el seu fill Llorenç Pi i Colomer, a qui substituïa per les seves germanes Josepa i Maria si no tenia fills, deixant, però, l'esposa com a usdefruituària fins a la seva mort, que ocorreria el 16 de novembre de 1744. Avancem que cap dels tres germans no va tenir descendència, extingint-se així, amb aquesta generació, la nissaga de la família Pi del carrer que oficialment es coneixia com a carrer de La Palma o com la Devallada d'en Pou, i vulgarment amb el nom actual de les Espenyes.

Del Magnífic senyor Llorenç Pi i Colomer, se'n parla prou, per no repetir-ho, a l'obra de l'historiador Pere Molas i Ribalta *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*[10]. El 1767 va ser síndic personer del Comú de Mataró i l'any següent, segons títol expedit a Aranjuez el 13 de maig de 1768, fou designat pel rei regidor perpetu de Mataró, pel lloc que ocupava el difunt Francesc Feliu de la Penya. Aquest darrer, malgrat d'haver mort abans de poder prendre possessió del càrrec, havia estat un dels principals valedors dels gremis en la lluita contra l'oligarquia municipal. Llorenç Pi, ja quan era síndic, i després essent regidor, continuaria el mateix camí de Feliu de la Penya. I va plantar cara diverses vegades al corregidor; l'any 1772, en nom de la resta de components de l'Ajuntament mataroní, es va negar a fer-se responsable d'una operació relacionada amb el reclutament, fent enfurismar el corregidor Filangieri, que tenia una particular enemistat amb Pi, i que amenaçà d'empresonar tots els regidors. El 10 de gener de 1774 el citat marquès de Filangieri, fins i tot va voler constatar faentment que Pi li havia parlat «con voz alta y recia, de manera que se le había puesto la cabeza como un molino...»

EPÍLEG. FI DEL LLINATGE I COINCIDÈNCIA AMB ALTRES PI DE MATARÓ

Llorenç Pi i Colomer, casat amb Matilde Verivol, morí, sense descendència, el dia 11 de març de 1786. Les seves germanes Josepa i Maria, solteres, moriren respectivament els anys 1799 i 1800.

Molt possiblement pels problemes que sovint ocasionen els fideïcomisos o els testaments amb condicions que impedeixen de disposar en vida dels patrimonis, o, qui sap, potser per la gasiveria dels tres germans, és un fet que no tingueren bones relacions entre ells i que no van viure com a persones acabalades, com els corresponia, sinó que van patir moltes restriccions econòmiques. Fins i tot les dues germanes pledejaren contra el presumpte hereu Llorenç en petició d'aliments. I Llorenç Pi tingué plets amb els seus creditors. Quan l'herència passà a les germanes solteres el seu comportament fou el de genuïns indigents vergonyants, ja que, en morir Maria, l'hereu de confiança va trobar peticions per conceptes i deutes insòlits i antics, i amb reclama-

cions com la de Rosa Pelegrí, vídua de 84 anys, que va manifestar-li que «en vàries ocasions subvingué a la senyora Maria Pi, ja amb diners, ja amb pa, ja amb carn... prometent-me que me pagaria... respecte de que era una pobra necessitada...» Tanmateix, en morir Maria Pi va aflorar un patrimoni de quasi set mil lliures, que comprenia les dues cases de les Espenyes que feia anys pertanyien a la família, i que es vengueren a l'advocat veí Llorenç de Lentisclar, dos predis rústics, uns censals i tots els béns mobles. L'hereu de confiança de Maria, que fou l'advocat Joan Baptista (de Soler) de Palau i Jofre, va pagar totes les despeses i deutes, va donar mil lliures a l'hospital de Mataró i va destinar el sobrant a la dotació d'una fundació a la parròquia. La documentació de la família Pi de les Espenyes quedà en poder de l'advocat esmentat i aquesta documentació, conservada en un lligall, ha estat objecte de la nostra atenció.[11]

En el lligall hi ha també notícies d'altres famílies de Mataró amb el mateix cognom Pi; quasi totes, com els Pi de les Espenyes, s'extinguiren abans d'acabar-se el segle XVIII. Els Magnífics Pere i Llorenç i els seus avantpassats coincidiren amb els Bartomeu Pi, pare i fill, calafat i candeler de cera respectivament, del carrer de Barcelona[12], així com també amb els preveres Joan Baptista i Carles Pi, descendents de l'adroguer de la Riera que ja hem esmentat, i també amb els Pi i Vilarrasa del carrer de Bonaire, que uniren aquests dos cognoms a totes les seves generacions, ja que els Vilarrasa havien estat membres d'una família molt principal d'entre els vidriers mataronins, amb casa al mateix carrer de Bonaire[13]. I a la documentació citada també hi ha constància dels Pi del carrer Nou, descendents del cirurgià Baltasar Pi i Ametller, mort el 16 de novembre de 1751. La seva filla va casar-se el 10 de febrer de 1755 amb Salvador Jonullà, i la néta, Teresa Jonullà i Pi, l'any 1781, amb el cartaire Pere Comas Vilavella.[14]

Resulta ara curiós de poder constatar l'existència o, millor dit, la coincidència a Mataró de tantes famílies amb el mateix cognom. Així dimana de l'examen de la documentació conservada per l'hereu de confiança. Però, tanmateix, els documents més notables i espectaculars conservats fins avui són els reiterats i una mica falsificats privilegis de ciutadà honrat de Barcelona atorgats al cirurgià mataroní Pere Pi i Pasqual.

Antoni Martí i Coll

NOTES.

1.- PERE MOLAS I RIBALTA, a *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*, Premi Iluro 1972 (Mataró 1973), pp. 50-51, considera que la data del privilegi atorgat a Pere Pi és del 1702. I també JOAQUIM LLOVET, a *Mataró 1680-1712: El pas de la vila a ciutat i a cap de Corregiment*, Premi Iluro 1965 (Mataró 1966), pp. 71-72, reconeix que la gràcia fou atorgada a Madrid el 10 de desembre de 1700, i a partir de la còpia del privilegi feta pel notari Segimon Ros, arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), AN 957, atribueix la gràcia a Felip V, en la primera etapa del seu regnat.

2.- LLOVET, *Mataró 1680-1712*, pp. 72 i següents.

3.- Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró (=MASMM). «Llibre de Capbreus y Alous del Senyor Rector de Mataró». Arxiu del Rector, plec 4, lletra J.

Vegeu el document publicat a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 8 (Mataró, juliol 1980), «Casa Pi de la Riera-25».

4.- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (=ANCB). «Procés familiar del Braç reial de les Corts del 1705-1706», f. 360 *verso* a 364. Cita de Llovet, *Mataró 1680-1712*, p. 72.

5.- Arxiu Municipal de Mataró (=AMM) «Testimonio sin nulidad del Amor que la Ilustre Ciudad de Mataró tiene y ha tenido a Ntro. C.M. Don Carlos 3º, que Dios guarde y prospere». Diversos, lligall 7.

Publicat i comentat per Joaquim Llovet a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 36 (Mataró, gener 1990), pp. 13 i 16.

6.- PERE VOLTES I BOU, *L'arxiduc Carles d'Àustria rei dels catalans* (Barcelona 1967), p. 146.

7.- LLOVET, *Mataró 1680-1712*, pp. 37, 144, 146, 147, 149.

8.- LLOVET, *Mataró 1680-1712*, pp. 107 a 109, 114, 116, 154, 159 i 162.

9.- Els béns de la sogra de Llorenç Pi, Peronel·la Mercader, esposa de Miquel Colomer, foren segrestats per ordre de Felip V. Quan aquests béns passaren per herència a Maria Colomer i Mercader, esposa de Llorenç Pi, ambdós cònjuges demanaren l'alçament de l'embarg. El 20 d'agost de 1721 el jutge especialista de la qüestió va decretar la fi del segrest perquè «durante el último sitio de esta ciudad -Barcelona- habitaron fuera de ella, en la de Mataró, y por consiguiente han gozado y gozan del Real Indulto».

10.- MOLAS, *Societat i poder polític*, pp. 77, 95, 131, 138, 145 i 156.

11.- La documentació de la família Pi de les Espenyes és avui a l'arxiu de Can Palau de Mataró, de la família de l'hereu de confiança Joan de Palau i Jofre.

12.- Bartomeu Pi, cerer, figura com a propietari d'uns terrenys a la Llàntia. MASMM. «Rodalia de la parròquia i terme de la ciutat de Mataró amb la parròquia d'Argentona. Dia 4 maig 1764». Publicada a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 6 (Mataró, desembre 1979).

Un avantpassat seu era calafat. Vegeu M. JOSEP CASTILLO I EZQUERRA, «Aproximació a l'estudi d'una propietat. Els Roig de la Penya al Mataró dels segles XVI-XVII», *IV Sessió d'Estudis Mataronins* (Mataró 1988), especialment els quadres pp. 65 i 69.

Aquest calafat havia navegat durant dos anys a «La Juliana» del mataroní Joan Arnau (a) Palau. Vegeu ANTONI MARTÍ COLL, *Historia de una familia de la villa de Mataró* (Mataró 1962).

13.- El fill del vidrier Bernat Pi, Aleix Pi, també vidrier, l'any 1638 es va casar amb Agnès Vilarrasa, filla del vidrier Joan Vilarrasa, mort el 6 de setembre de 1642, que tenia casa al carrer de Bonaire.

El referit Aleix Pi, també amb casa al carrer de Bonaire, va morir empestat el 10 de maig de 1657. Amb ell acabà la dinastia dels vidriers Pi, en l'època de decadència de l'ofici a Mataró.

L'hereu d'Aleix Pi, Gaspar, nat el 6 de setembre de 1647, serà pedrenyaler, tot i que l'any 1669 es casarà amb la filla d'un vidrier. El germà gran de Gaspar Pi, nat el 1640, serà daguer i morirà sense descendència.

També serà pedrenyaler el fill de Gaspar Pi, també anomenat Gaspar (1673-1722). Joaquim Llovet, en l'obra abans esmentada, *Mataró 1680-1712*, p. 44, s'hi refereix, esmentant Gaspar (Pi) Vilarrasa com un dels armers de la fragata construïda per la Confraria de Sant Elm l'any 1696.

L'hereu de Gaspar, Simon Pi Vilarrasa, nat el 29 d'octubre de 1702, mariner, morirà a Sardenya l'any 1727 o el 1728. D'aquesta nissaga restà només la pubilla Rita, casada l'any 1745 amb el veler Jaume Serra.

Respecte a les cases, vegeu MASMM, «Llibre de Capbreus y Alous...», ja esmentat, especialment casa Vilarrasa, 9, casa Pi, 11, i casa Montanya, 12.

14.- Malgrat que Baltasar Pi i Ametller va tenir un fill amb la seva primera esposa Catarina Sagarra i Berenguer, aquest fill, de jove, s'absentà del Principat i no se'n sabé res més.

Per això una néta, descendent de la segona esposa de Baltasar Pi, va resultar pubilla, i, a la vegada, l'últim brot de la família Pi del carrer Nou de Mataró.

Respecte als Comas, vegeu JOAQUIM LLOVET, «Els Comas de Mataró, fabricants de cartes», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 59 (Mataró, octubre 1997).

Baltasar Pi, estudiós de l'arqueologia, és autor d'un interessant manuscrit sobre les antiguitats mataronines. Vegeu *Mvseu*, núms. gener-febrer i març-abril 1949 (Mataró 1949), pp. 15 i ss, i MARIÀ RIBAS I BERTRAN, «Troballa de mosaics romans en l'antiga casa Guanyabens», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 9 (Mataró, desembre 1980).

Les obres de restauració de la capella de Sant Josep, de la basílica de Santa Maria de Mataró, en curs d'execució, fan avinent de documentar la capella.

LES CAPELLES DE SANT JOSEP A LA BASÍLICA DE SANTA MARIA DE MATARÓ

LA PRIMERA CAPELLA

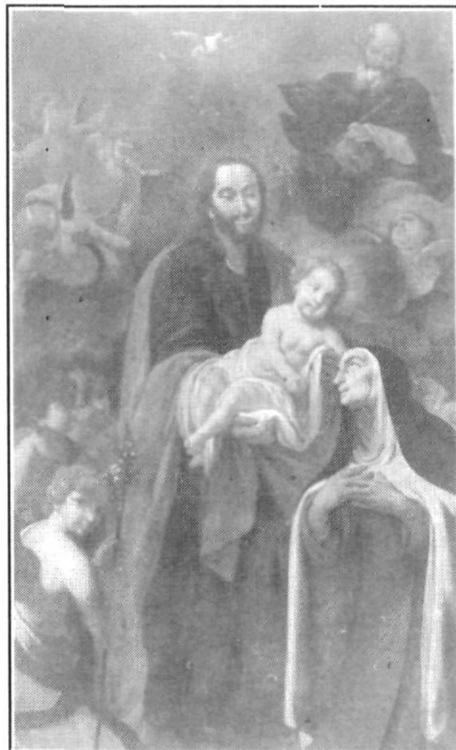
En el segle XVII, quan fou construïda la gran nau de l'església de Sant Maria, quasi totes les capelles laterals seguiren amb les antigues advocacions del temple gòtic; en tenien cura els diversos gremis i confraries establerts des d'antic a la parròquia.

Però les dues noves capelles que sorgiren de l'ampliació del temple, prop de l'altar major, entre els dos creuers, foren dedicades a dues advocacions que es desenvoluparen àmpliament en l'època de barroc. La de la banda esquerra, a la Immaculada Concepció de Maria i la de la dreta, a Sant Josep.

D'aquestes dues capelles s'han conservat les teles de Viladomat que les presidiren fins al segle XIX, quan es feren uns nous retaules. Les teles aleshores foren col·locades com a cortines del cambril de les noves imatges, per tal d'ocultar-les durant el temps de Passió, cosa obligada aquell temps. La nova imatge de la Puríssima era obra d'Agàpit Vallmitjana i la de Sant Josep, d'Andreu Aleu.

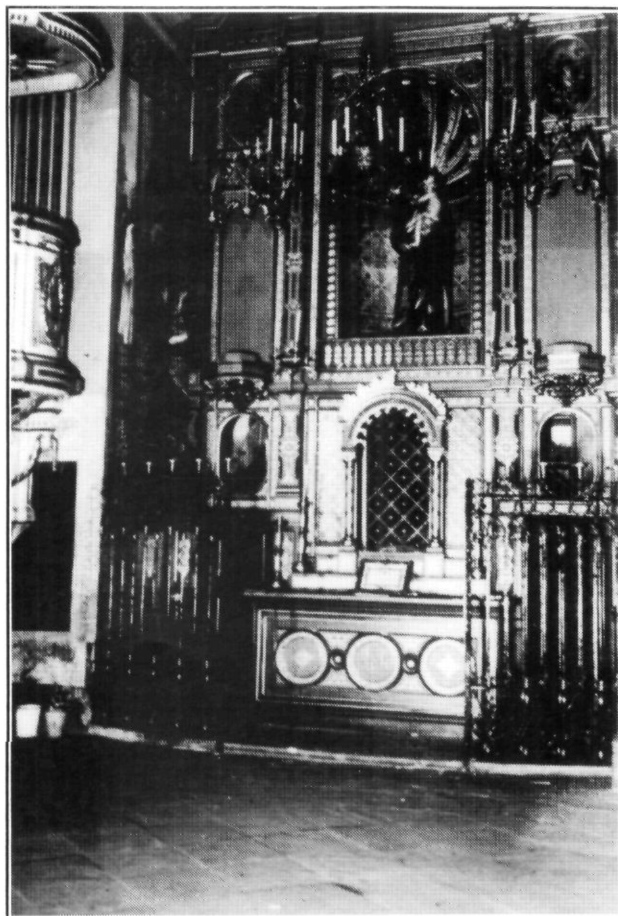
La Immaculada Concepció. Antoni Viladomat. Fotografia Ramon Manent. Museu Arxiu de Santa Maria. Sala de Síntesi.

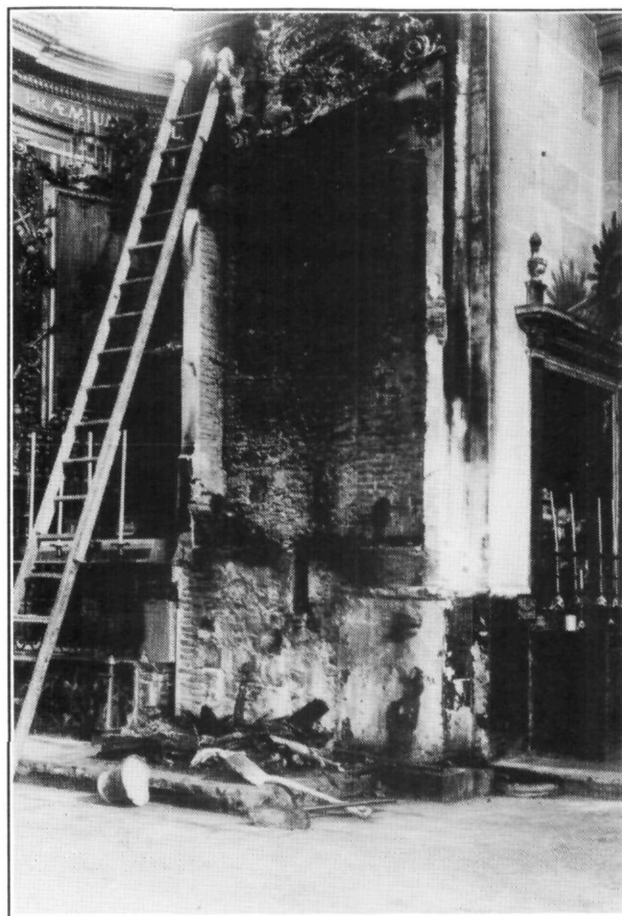
Sant Josep, amb l'infant Jesús, venerats per Santa Teresa. Antoni Viladomat. Fotografia Ramon Manent. Basílica de Santa Maria de Mataró.

El transcurs dels anys noves devocions determinaren que es construïssin altars i es posessin imatges en tots els llocs de l'església on hi havia espais de mur disponibles. Abans de 1936 la basílica contenia un total de vint-i-nou altars, a més del Sant Crist i diverses imatges sense altar propi.

Per posar un exemple, en l'àmbit de l'absis on era situat el retaule de Sant Isidre, ara dedicat a Sant Josep, a més de l'altar del titular, hi havia

Altar de Sant Josep, juliol 1936.
Fotografia Marià Ribas i Bertran.
MASMM, Arxiu d'Imatges.

L'altar de les Ànimes, destruït durant els fets del 6 d'octubre de 1934. A la dreta, l'altar de la Pietat, destruït el 1936.
Fotografia Santi Carreras. MASMM. Arxiu d'Imatges.

l'altar de la Pietat, amb un grup escultòric de Damià Campeny, i a cada un dels dos costats l'altar de les Ànimes del Purgatori i el de Sant Nicolau. Enfront d'aquest, a l'altra banda del portal xic, hi havia l'altar de Santa Rita i Sant Carles Borromeu. Davant de l'entrada de la capella dels Dolors, el de Sant Ponç i Sant Pau, anomenat l'altar dels estadants, i en el mateix vestíbul de la capella, el de la Mare de Déu del Perpetu Socors.

Els desgraciats fets de 1936-39 ocasionaren la destrucció de quasi totes aquestes imatges i retaules, salvant-se únicament de la destrucció el conjunt dels Dolors, el retaule de Sant Nicolau, i el petit retaule del Perpetu Socors. Sortosament també es conservà el retaule del Roser. Però es perdé una valuosa obra d'escultors i retaulistes mataronins, els Llobet, els Vendrell, els Riera, Joan Vila i Damià Campeny, a més d'obres de Carles Moretó, Salvador Gurri, Agàpit Vallmitjana, Andreu Aleu, Pagès i Serratosa, Santigosa i moltes altres imatges i retaules d'autor desconegut.

L'ACTUAL CAPELLA DE SANT JOSEP

Acabada la guerra de 1936-39, essent rector de Santa Maria Mn. Joan Massó i Jacas, es procedí a una primera restauració urgent de la basílica. Calgué tapar els esvorancs que presentaven els murs on havien estat fixats els retaules destruïts i repintar les parets per tal de deixar net el temple.

Aleshores es decidí que només s'havia de situar un sol altar a cada una de les capelles, unint si calia diverses advocacions, cosa que provocà diversos canvis en la titularitat de les capelles laterals.

I en aquell moment es considerà que l'absis del costat dret de l'altar major, destruïts els antics retaules de Sant Isidre i de la Pietat, era el lloc més adient per a dedicar-lo a sant Josep. Posat un altar provisional, presidí de moment la capella l'esmentada tela d'Antoni Viladomat, que representa sant Josep amb l'Infant Jesús, venerats per santa Teresa, ja que la santa carmelitana fou una gran propagadora de devoció a l'espòs de Maria.

La capella de Sant Josep, tal com era l'any 1998, abans de l'inici de les obres de restauració. Fotografia Antoni M.C. Canal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Un full signat pel rector Mn. Antolí Vancell, de data 7 de gener de 1945, convocà una subscripció per tal d'adquirir una imatge de sant Josep, adequada a la capella. Comptà amb la col·laboració de dos sacerdots que portaven aquest nom, Mn. Josep Maria Andreu i Mn. Josep Pou, aleshores beneficiats de Santa Maria, els quals recordem amb afecte tots els que tinguérem el goig de tractar-los.

El dia 17 de març de l'any 1946 fou beneïda la nova imatge, obra de l'escultor Josep Maria Camps i Arnau (1879-1968).

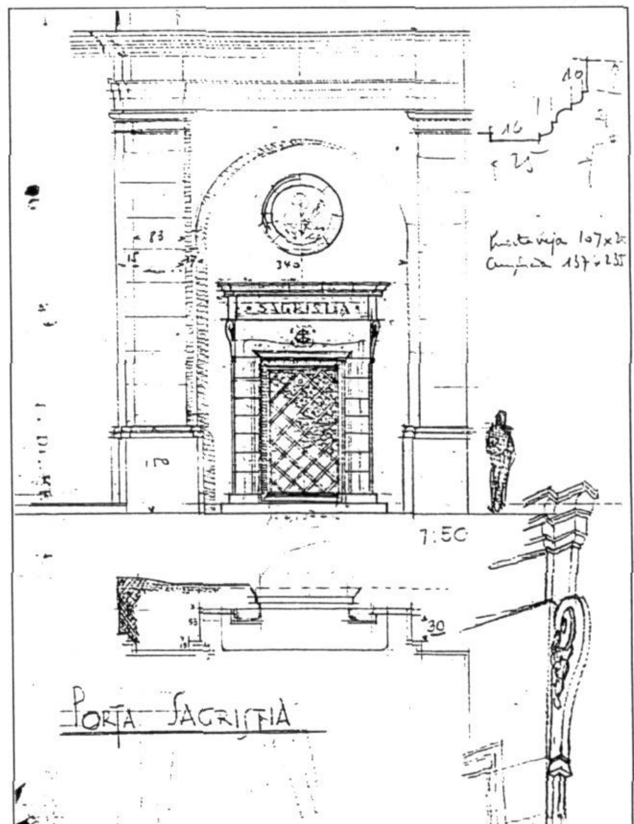
Aquest escultor, ben conegut com a imatger, és autor del sepulcre del bisbe Torres i Bages a la catedral de Vic i, ben a prop nostre, de la figura del cardenal Vives i Tutó, en el seu monument de Sant Andreu de Llavaneres. La imatge de sant Josep té la influència de la devoció, pròpia d'aquells anys, que el presentava com a obrer. L'escultor va representar sant Josep, que, en un moment de descans del seu treball, ens mostra l'Infant Jesús, dret sobre el banc de fuster.

Abans s'havia fet la restauració arquitectònica de la capella, que consistí en la construcció dels pilars que no existien, en la part que quedava oculta per l'antic retaule de Sant Isidre i en la formació de la fornícula destinada a la imatge del sant, a més de situar l'ara i els suports de l'antic altar major; l'ara es va haver de retallar uns 30 cms, ja que resultà escantonada en un dels seus angles en treure-la del seu lloc durant la guerra civil.

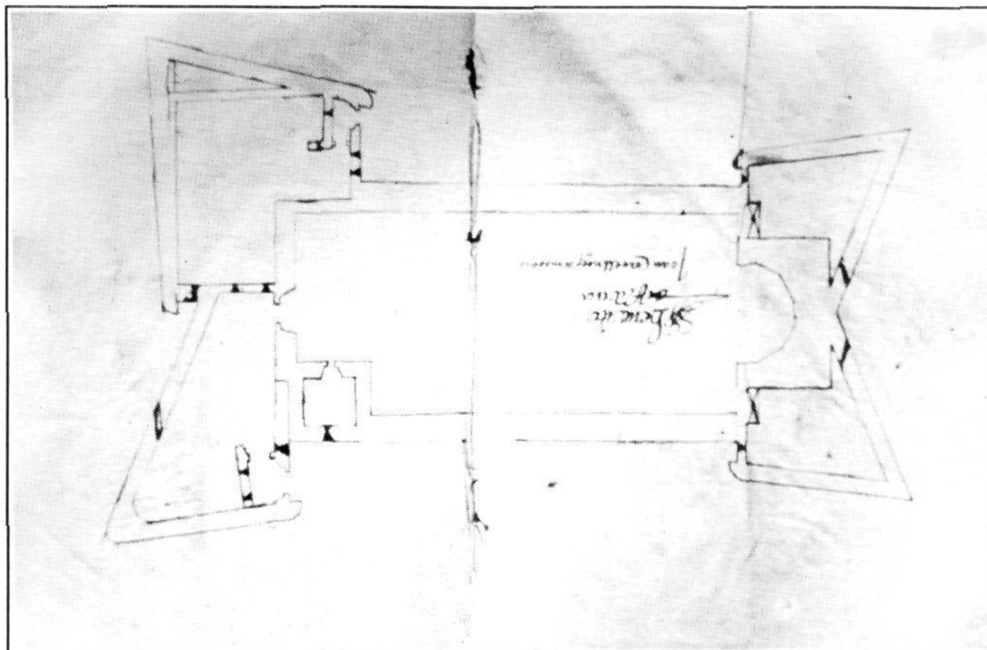
L'antic altar major havia estat consagrat el 26 de juliol de 1889 pel bisbe de Barcelona Jaume Català i Albosa. El bisbe Català, fill d'Arenys, demostrà sempre una gran estimació per Mataró; regalà a l'església de Santa Maria uns vitralls que representaven les Santes, que es col·locaren a l'absis de l'altar major, i hi restaren fins al 1936, i la reixa de la nova capella del Sagrament que havia beneït ell mateix. A la parròquia de Sant Josep ofrenà el vitrall de la façana, en el qual figura el seu escut.

Encara que no en tenim constància documental, sabem que la restauració de la capella de Sant Josep fou dirigida per l'eminent arquitecte mataroní Josep Puig i Cadafalch. L'any 1947 s'instal·laren a la capella les vuit llànties de metall «ofrena d'un mataroní resident a Barcelona» que intuïm que podria haver estat el propi Puig i Cadafalch.

Projecte del nou portal de la Sagristia. Miquel Brullet i Monmany, arquitecte. MASMM. Dipòsit família Brullet Lligonya.

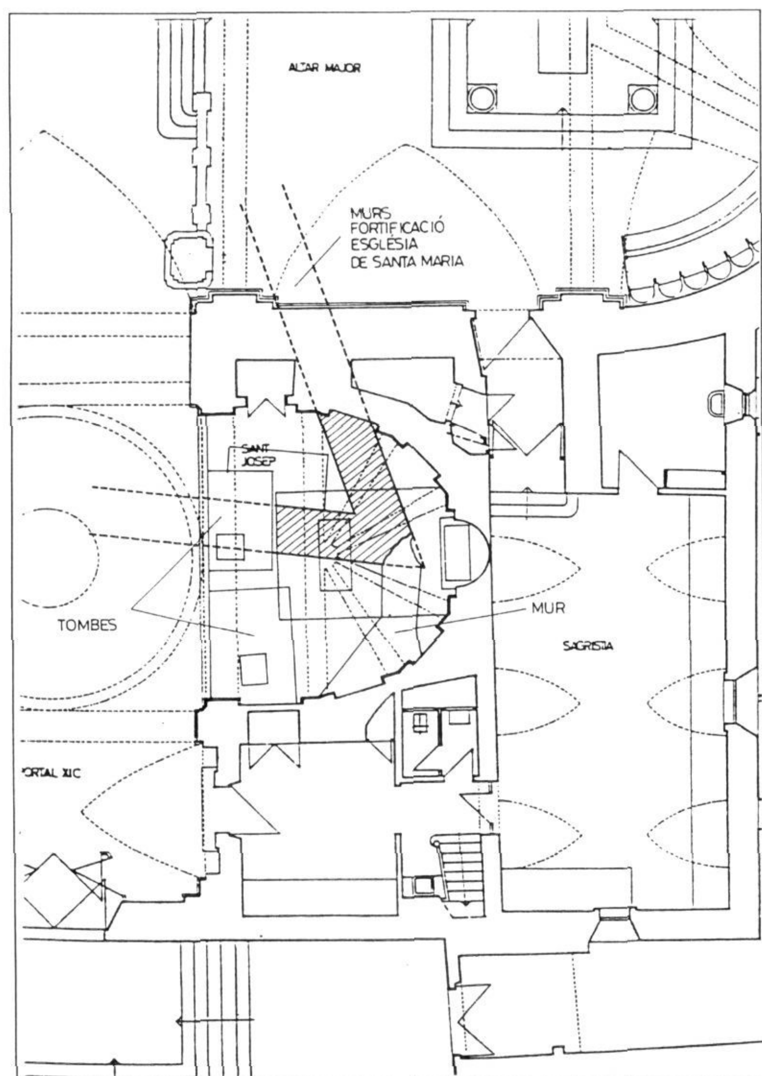

Més endavant la porta de la sagristia, situada dintre de la capella de Sant Josep, fou traslladada al lloc on és ara, al costat del portal xic, on abans hi havia l'altar de Sant Nicolau, seguint el projecte redactat per l'arquitecte Miquel Brullet i Monmany.

Planta de la fortificació del temple gòtic de Santa Maria, feta l'any 1546 per l'enginyer reial Benedicto de Ravena.

Planta de la capella de Sant Josep, amb situació dels murs de la fortificació i de les tombes excavades. Manuel Salicrú i Puig, aparellador i arquitecte tècnic.

LA RECENT RESTAURACIÓ

Per encàrrec d'una persona devota del sant, s'està procedint a una restauració total de la capella de Sant Josep, dirigida per Agàpit Borràs i Plana i Mariona Gallifa i Rosanas, arquitectes, i Manuel Salicrú i Puig, aparellador i arquitecte tècnic. La renovació del paviment, que estava molt deteriorat i amb diversos trams coberts únicament amb ciment, ha permès de portar a terme una excavació arqueològica de tot el recinte, d'acord amb l'Àrea d'Intervenció Arqueològica del Museu de Mataró, la qual cosa ha facilitat l'estudi dels diversos estrats, a més de localitzar dos fragments escultòrics en pedra de Montjuïc que devien formar part d'una mènsula del temple gòtic.

Al subsòl hi havia també diverses sepultures, ja amortitzades. Però la cosa més interessant per a la història de la basílica ha estat el descobriment dels dos grans murs –entre 120 i 130 cm d'amplada– que formaven l'angle agut del baluard oriental d'una antiga fortificació del temple gòtic, obra que coneixíem únicament pels plànols fets l'any 1546 per l'enginyer reial Benedicto de Ravena. Aquesta localització ha permès situar la fortificació en la planta de la basílica actual.

Visió dels murs de la fortificació, excavats sota el paviment de la capella de Sant Josep. Fotografia Manuel Salicrú i Puig. MASMM. Arxiu d'Imatges.

La nova pavimentació s'ha fet amb pedra de la mateixa qualitat que la que hi havia anteriorment. S'ha procedit també a obrir de nou la petita sagristia de la capella, a la banda esquerra, en l'espai que abans del 1936 ocupava l'altar de la Pietat.

L'altar s'ha col·locat més avançat, al centre de la capella, per tal de facilitar la celebració de cara al poble. L'ara és la mateixa de l'antic altar major, novament reduïda a 190 x 83 cm, posada només sobre el suport central.

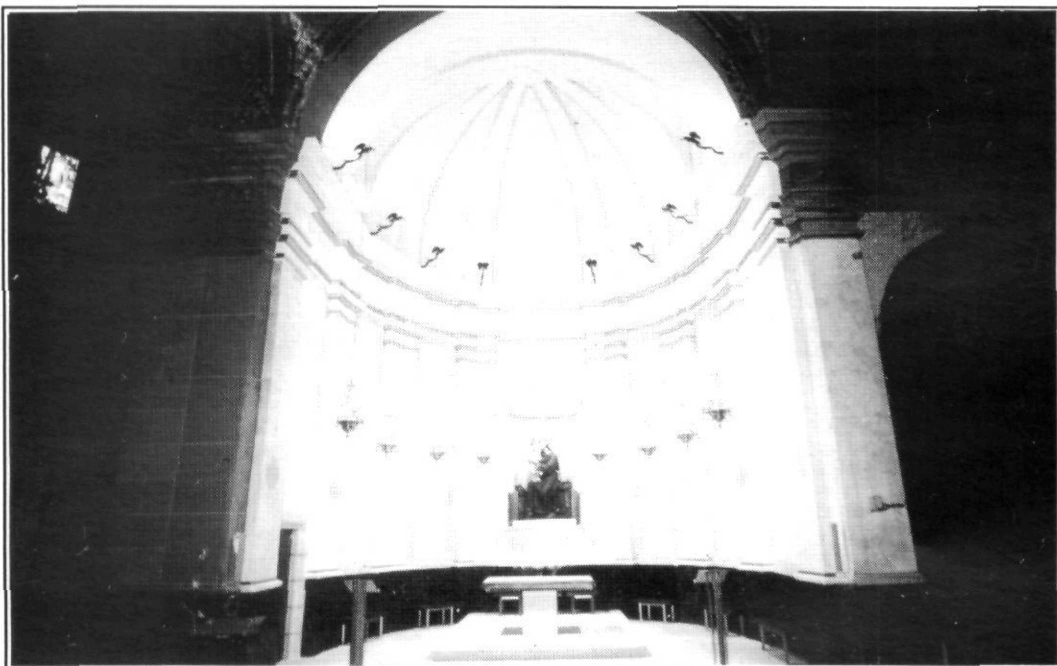
La neteja dels murs per tal de fer la preparació per a la nova pintura ha determinat la descoberta de l'antic estucat jaspiat, imitant marbres, fet l'any 1853, i s'ha optat per la seva conservació, refent-lo en els llocs on, per causa de l'antic retaule, no s'havia estucat en aquell temps.

S'ha procedit també a la neteja de les vuit llànties i s'han renovat les instal·lacions elèctriques i de megafonia de la capella. Actualment es treballa en la construcció del mobiliari i s'espera inaugurar la capella restaurada en la propera solemnitat de Sant Josep.

Rafael Soler i Fonrodona

Detall de les excavacions de la capella de Sant Josep. En primer terme, una de les tombes. Fotografia Manuel Salicrú i Puig. MASMM. Arxiu d'Imatges.

La capella de Sant Josep, restaurada. Fotografia Antoni M.C. Canal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

La masia de Can Boet és avui en obres de consolidació i rehabilitació, a l'espectativa que l'Ajuntament de Mataró, propietari de la finca, determini el seu ús definitiu com a equipament ciutadà.

El treball d'Enric Subiñà i Coll documenta la història de la masia.

MASIES DE MATARÓ. CAN BOET

SITUACIÓ

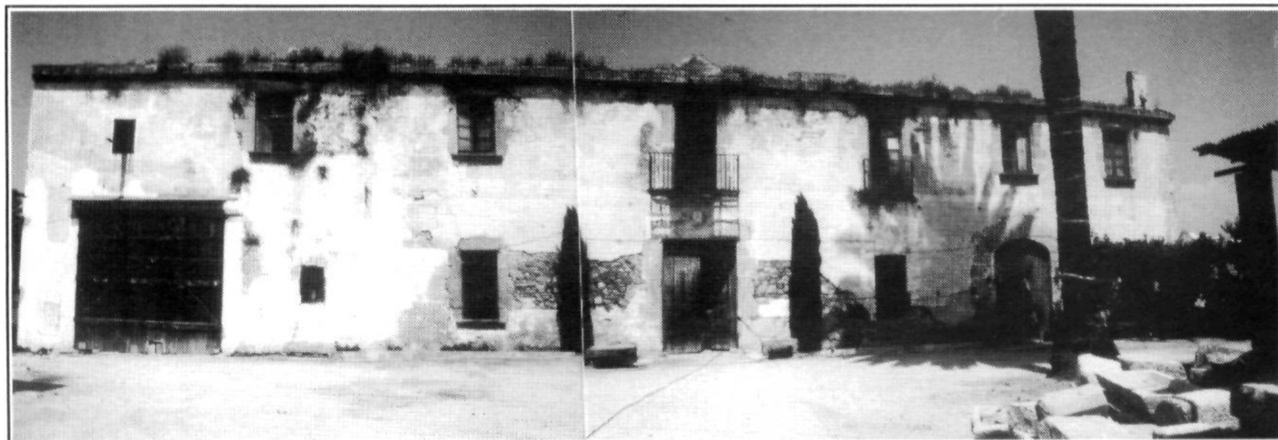
La masia de Can Boet, coneguda popularment com Cal Xalan, avui, és situada dins el nucli urbà de Mataró, en el barri del Pla d'en Boet, al capdavall de l'avinguda Lluís Companys i just al damunt de la Porta Laietana. Actualment, després de la desaparició de l'escalèxtric de l'autopista, és molt visible i es distingeix fàcilment per la seva gran palmera.

ACTUALITAT

La masia de Can Boet és de propietat municipal des de l'any 1987, arran d'un expedient de Cooperació Reparcelària previst en el Reglament de Gestió Urbanística que afectava tota la zona del polígon industrial del Pla d'en Boet, per cessió data 17 de setembre d'aquell any. A partir d'aquella data mai més no es va fer cap manteniment en la masia, llevat d'algun apuntalament de bigues, tal i com reconeixia l'enginyer municipal Sr. Jordi Buscà. La coberta, el punt més visible de les cases antigues, no fou mai cuidada, i el mal estat de les canals provocava grans filtracions d'aigua de pluja en l'interior de l'edifici, que es notaven de gran manera en la façana. L'any 1992 es van esfondrar el sostre i el pis d'una de les parts de tramuntana de la casa, i finalment el Nadal de 1996 va caure una part de la façana.

El mes de gener de 1997 l'estat de la masia de Can Boet va saltar a les primeres planes de la premsa local, que va deixar constància de l'abandó que patia per part del seu propietari, l'Ajuntament de la ciutat. La denúncia, la vaig fer ja

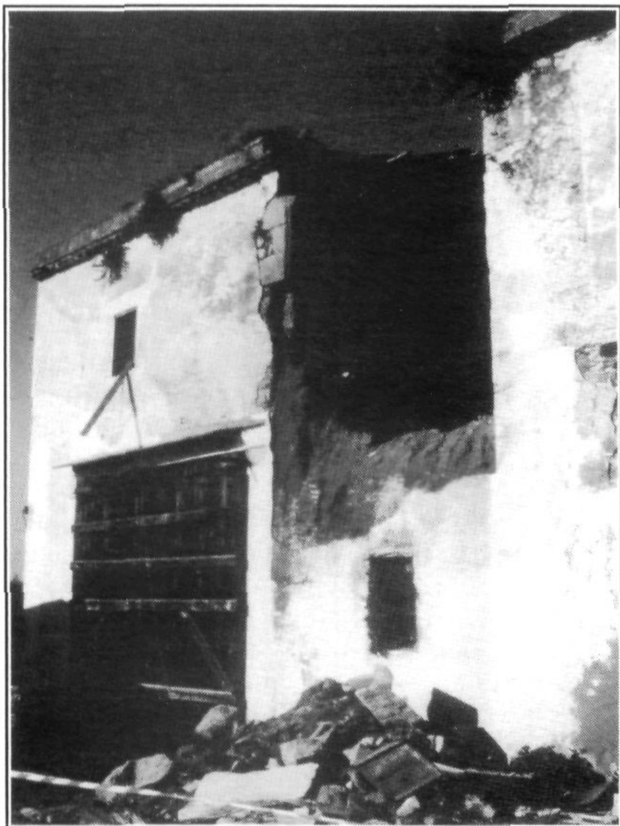
La masia can Boet tal com era abans dels esfondraments del Nadal de 1996. Fotografia Enric Subiñà.

Façana posterior de la masia de Can Boet abans de l'inici de les obres de consolidació. Fotografia Enric Subiñà.

que em van arribar informacions fidedignes que el consistori tenia la intenció d'enderrocar-la. A partir de llavors els fets es precipitaren, i mercès a una pregunta del Partit Popular en el ple del 16 de gener de 1997, es va saber la intenció municipal sobre la masia. Segons Salvador Milà, regidor d'Urbanisme, el consistori no s'havia plantejat cap projecte integral de recuperació de l'edifici, tot i que reconeixia que la masia estava en molt mal estat. La solució que proposava al consistori era d'enderrocar l'immoble i fer-lo de nou utilitzant els materials nobles existents (sic). La decisió definitiva es prendria ben aviat, després de l'informe dels tècnics municipals i l'informe no vinculant del Consell del Patrimoni, que s'havia de reunir el 29 de gener. Tant els tècnics com el Consell del Patrimoni aconsellaren de rehabilitar la masia, mantenint al màxim el seu aspecte original.

La masia de Can Boet després del Nadal de 1996. Fotografia Enric Subiñà.

Finalment, durant l'estiu de 1997 es va decidir de consolidar l'edifici, i es va encarregar el projecte al Sr. Manuel Salicrú, arquitecte tècnic. L'estiu de 1998 es van iniciar els treballs, que consisteixen en l'enderroc de l'angle EN i part dels magatzems, a més del reforç de l'estructura i de la substitució de la coberta. És previst que aquests treballs finalitzin durant els primers mesos d'aquest any 1999.

DESCRIPCIÓ

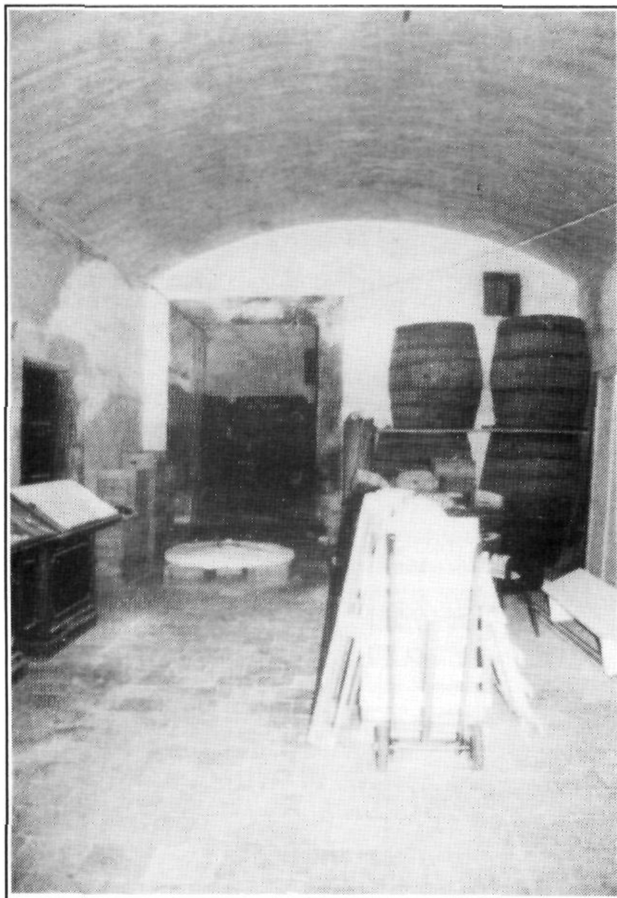
La masia de Can Boet, tal i com la coneixem ara, comprèn tres períodes constructius:

A) Una primera masia de tres cóssos, probablement d'inicis del segle XVI, que es correspon amb els tres cóssos de llevant.

B) Una important ampliació feta a inicis del 1700, que hauria suposat la construcció dels dos cóssos de ponent.

C) Una última ampliació feta a inicis del segle XVIII que implicà la construcció dels dos magatzems de ponent i la part posterior dels dos cóssos de llevant.

La superposició de les tres actuacions fa molt difícil de determinar amb precisió els límits de cada fase. Inicialment Can Boet devia ser una senzilla masia de tres cóssos, perpendiculars a la façana, amb planta baixa i pis. Hi ha diversos indicis que ens ho fan creure. En primer lloc la dimensió dels tres cóssos, de quatre metres d'ample per uns deu de llarg, mesures realment molt modestes. Diem deu metres ja que, a aquesta distància, en la paret de llevant es veia perfectament una línia de carreus que la tallava, que actualment han quedat a la vista per l'enderroc de la part posterior, que corresponia a la tercera fase constructiva. A més, la situació d'una escala d'accés al pis en el cos central era típica en la distribució de les masies de l'època, escala que seria

Volta de l'entrada de la masia i portal d'accés a l'escala principal. Fotografia Enric Subiñà.

anterior a la gran escalinata feta durant el segle XVIII, ja que seria inaudit de pensar que es van construir dues escales d'accés al pis. Creiem que aquests dos indicis poden avalar en gran manera aquesta hipòtesi de treball.

A partir de 1700, data que sembla veure's en la llinda de la porta principal, es féu una gran ampliació, afegint dos cóssos a ponent, de dimensions molt superiors als anteriors. A més s'aprofità l'avinentesa per a introduir balcons a la façana i allargar l'antic cós de ponent fins a la mida dels cóssos nous, setze metres.

En el primer quart del segle XVIII es construïren els dos magatzems de ponent, que tenien funcions d'estable, la façana d'un dels quals fou la que s'esfondrà el Nadal de 1996. Les parets no eren de pedra, com les de les fases anteriors, sinó que eren de tàpia. A més tenien només cinc metres i mig de fondària. També s'aprofità el moment per allargar els dos cóssos de llevant fins als setze metres.

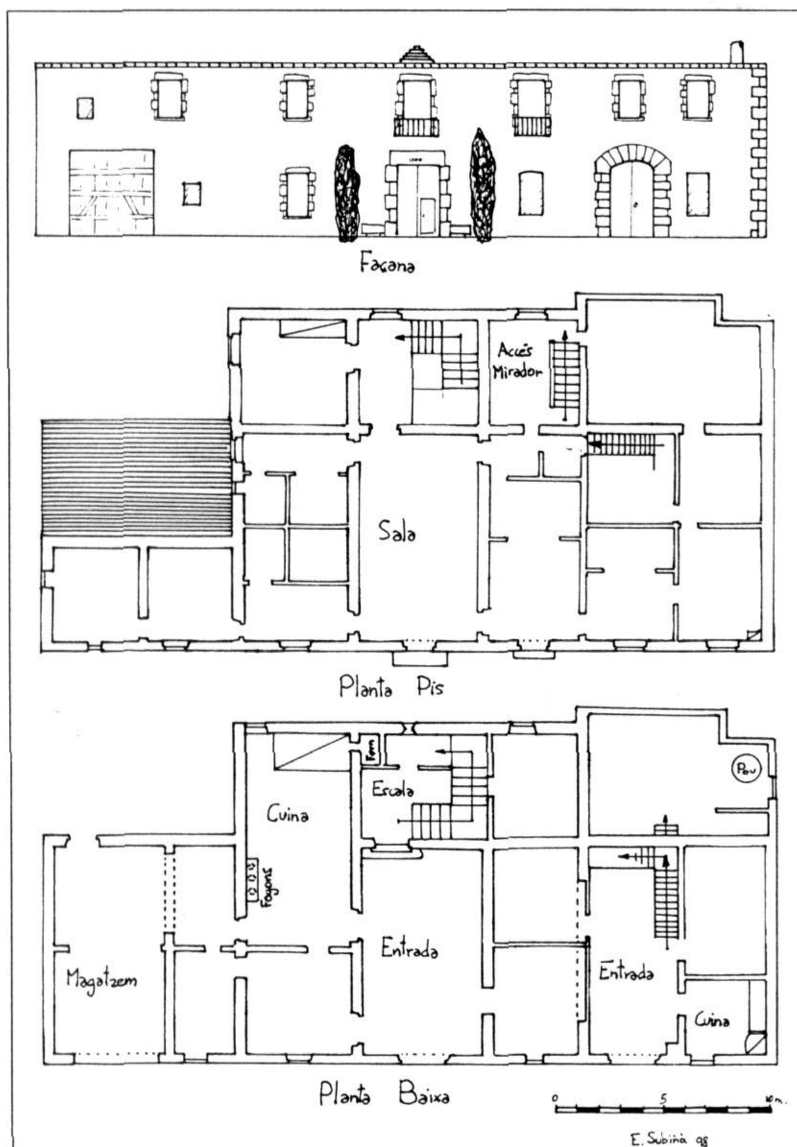
Finalment, durant el segle XIX, segurament després de la compra de la masia pel Sr. Manel Comas, s'unificà la façana i se li donà l'aspecte neoclàssic que ha arribat fins a nosaltres.

Tot seguit passaré a detallar totes les estances. Cal aclarir que la descripció fa referència a tal i com era la masia abans de les reformes actuals. Entrant per la porta dovellada amb arc rebaixat, hi havia l'estança que s'anomenava entrada, des de la qual, per un extrem, s'accedia a la planta pis per una escala; un replà d'aquesta escala permetia l'accés a l'habitació del darrera d'aquests dos cóssos, situada prop d'un metre per damunt del nivell de l'entrada. Aquesta habitació tenia un pou obert, de molta fondària, tocant a la paret oriental. Avui l'habitació ha desaparegut, però s'ha conservat el pou. L'espai a la dreta de l'entrada és una petita cuina. Tornant a l'entrada, en la paret de ponent, es podien observar dos pilars i un arc de pedra de granit ben tallada, tapiat i tancat des de molt antic. Aquest arc uneix els dos cóssos que segurament formarien el celler en les ampliacions fetes a l'entorn del 1700. Ara l'arc torna a ésser obert.

Si des de l'exterior traspassem la porta principal de la masia, de grans dimensions i amb llinda que sembla posar de l'any 1700, ens trobem amb

Antiga escala secundària, ara suprimida.
Fotografia Enric Subiñà.

Façana i plantes de la masia de Can Boet. Dibuix Enric Subiñà.

l'entrada pròpiament dita del casal, del s. XVIII, coberta amb volta. Cal notar que aquest cós és de proporcions més grans que la resta, en concret té l'amplada de 5,70 metres. Aquesta amplada es deu, sens dubte, a la importància que es va voler donar a la sala, l'estança principal de la casa, situada en la planta pis, sobre de l'entrada, que, a més, feia de distribuïdor de les habitacions. De l'entrada surten quatre portes, les de ponent, amb marc de pedra, comuniquen amb la cuina i amb una estança menjador, la de llevant amb una petita habitació i la de tramuntana ens porta al replà de l'escala que puja al pis mitjançant tres graons.

És de destacar per les seves dimensions l'enorme cuina, de deu metres de llargada, coberta també amb volta. En la paret de tramuntana hi ha el forn del pa i la llar de foc, i en la paret de ponent hi ha situats uns magnífics fogons tallats en granit, realment molt bonics i molt difícils de trobar en les masies de la comarca.

L'escala d'accés al pis és de grans dimensions, de més d'un metre i mig d'amplària, pujant en quadrat. Un cop a dalt hi ha la porta d'accés a la sala i a l'habitació de l'extrem NW. La sala, magnífica, té una gran alçada, més de cinc metres en la part central i deixa veure les bigues de la teulada. Té quatre portes de distribució, totes amb bons marcs de pedra tallada. Les habitacions, avui desaparegudes, disposaven de sala i alcova, seguint el ritme dels segles XVIII i XIX. Cal destacar que totes les finestres tenen festejadors.

Des de la sala també s'accedia a un petit distribuïdor que portava a una habitació, que tenia una escala que conduïa fins a un mirador existent en la teulada, avui també desaparegut. Tota la banda, que antigament havia estat el graner, a tramuntana de la masia, estava en molt mal estat, i tenia gran part de la teulada esfondrada.

En la part de ponent de la masia hi havia dos magatzems d'onze metres de llargada que segurament foren construïts durant la segona meitat del segle XVIII. Eren d'escassa importància i no tenien elements destacables llevat de les finestres i el marc de les portes interiors, de pedra. El pis dels magatzems tenia solament cinc metres de llargària. Avui aquests magatzems han estat suprimits parcialment en els treballs de consolidació i rehabilitació.

La façana, tal i com he dit, es degué unificar durant el segle XIX. Totes les obertures, portals, finestres i balconeres, són de pedra granítica, i també ho són les cantoneres, la de ponent entre l'edifici principal i els magatzems, ha quedat a la vista després de les reformes. Era acabada amb arrebossat lliscat, de tonalitat rosada i la cornisa li donava aire neoclàssic.

Les obres de consolidació de la masia, en curs d'execució, a més de l'enderrocament dels dos cóssos afegits en les parts nord-est i sud-oest, consisteixen en la substitució total de la

Estat actual de la façana principal. Fotografia Manuel Salicrú i Puig.

teulada, la supressió dels envans de la planta pis, el condicionament de totes les façanes i el traçat d'un nou sistema de desguàs. S'ha suprimit també l'escala petita de la banda de llevant, que era en molt mal estat, i s'ha obert l'antic arc de pedra del celler. Es conserven en el seu estat original l'escala principal i la cuina.

ELS BOET FINS AL SEGLE XVII

Can Boet és situat a l'antic veïnat de la Torre, que havia estat terme d'Argentona. El veïnat rebia aquest nom perquè hi havia la torre anomenada de Cogoll [1], terme municipal d'Argentona fins al 1840, any en què Mataró i Argentona permutaren els veïnats de la Torre i de Sant Jaume de Traià. A finals del segle XIV, al veïnat de la Torre hi havia cinc masos, Agell, Ferrer de Reymir (posteriorment la torre Llauder), Ponseta, Ilella i Tonyí [2]. Mercès a un capbreu del segle XVI [3], sabem que el mas Boet abans s'anomenava Agell [4].

Transcrivim la primera part de la confessió feta per Jaume Boet:

> «Jacobus Boet, agricultor parrochia Sancti Juliani de Argentona... Ego habeo et possideo totum ipsum mansum vocatum antiquitus Agell, nunc autem Boet, cum omnibus terris, honoribus et possessionibus juribus, et pertinentys suis, quem ego habeo et possideo in dicta parrochia de Argentona, in loco vocato Torra de Cogoll. Et terminatur dictus mansus Boet unam petia de terra in qua est fundatus dictus mansus, ab oriente in tenedoni mansi Lori, que fuit Bernardi Antich, quam tenedonem nunc possidet en Moner, a meridie in ripparia maris, ab occidente partim ab en Capella de Mataró, que fuit den Cruanyes, et partim in alia tenedone mea, que fuit den Lentiscla, quondam, camino mediante, et a cirtio in alia tenedone mea, que fuit den Verdaguer, et partim ab en Bellot de la Pujada, quam posside en Antich Padró de Mataró, et partim in honore den Ledó.»

A part del mas i de la seva quintana, Jaume confessa tenir deu peces de terra, un patrimoni considerable. Pel mas pagava un cens de vint-i-cinc sous anuals. El mas, l'havia comprat el 1389 Pere Boet, predecessor de Jaume, a Pere Antich Agell, pagès de Cabrera, propietari del mas Agell de la Torre. El mas havia estat establert el 1360 per Pere Desbosch a Arnau Agell i la seva muller Agneta, segurament els pares de Pere Antich.

No tenim cap més notícia dels Boet fins al 1517, quan Julià Bouet de la Torre ven un censal a Gabriel Daviu de Valldeix [5].

Posteriorment tenim notícies de Pere Bouet de la Torre, qui el 1530 era marmessor de Pere Tunyí de la Torre [6]. Possiblement era fill de Julià Boet. Aquest Pere Boet morí cap a l'any 1541 [7].

Jaume Boet testà el 1583 davant del notari Joan Carles, no localitzat, instituint hereva la seva néta Joana Boet, segurament pel fet d'haver premort la seva filla Àngela. D'Àngela Boet sols sabem que es casà el 1569 amb Jaume Gual, pagès, del veïnat del Cros d'Argentona [8].

A finals del segle XVI, al veïnat de la Torre hi havia sis masos, per bé que tres havien canviat de propietaris: Boet (Agell), Ferrer, Moner (Ponseta), Mauri (Ilella), Tunyí i Lleonart, que alhora feia funcions d'hostal.

Joana Boet es casà dues vegades; la primera el 1589 [9] amb Pere Cabanyes, fill de Can Cabanyes d'Argentona, que morí el 1596 [10] deixant com a hereva la seva filla Eulàlia, que casà amb Gabriel Gurri d'Alella. La segona el 1596 [11] amb Antoni Fogueres, pagès de Mataró. El 1609 Antoni Fogueres i Boet era propietari del mas Boet i de set

peces de terra[12]. En aquella època els Boet eren pagesos ja molt rics, com ho demostren els dos dots de cinc-centes lliures que Antoni Fogueres donà pel casament de la seva filla Maria amb el pagès de Llavaneres Andreu Sala, celebrat el 1622[13], i pel casament de l'altra filla Margarida amb Josep Fogueres del Torrent, celebrat el 1629[14]. Joana testava el 1631 davant del notari Anton Puig, no localitzat, deixant com a hereu el seu fill Anton Boet. Pel que sembla Antoni Fogueres es tornà a casar amb Margarida Texonera, d'Arenys de Munt, tal i com s'intueix del testament d'aquesta, fet el 1659.[15]

Anton Boet es casà el 1635 amb Clara, filla d'Antoni Lloreda, pagès de Llavaneres[16]. En aquells moments Anton consta que era vidu, però desconeixem amb qui casà per primer cop. Anton feia testament el 1648, en poder del notari Anton Puig, no localitzat, deixant com a hereu el seu fill Salvador, però com que aquest morí sense descendència l'herència passà a Josep, l'altre fill seu. Clara Lloreda pervisqué al seu marit molts anys, ja que el 1680 encara signava en els capítols matrimonials del seu nét Josep com a usufructuària de l'heretat d'Antoni.[17]

Josep Boet i Lloreda es casava el 1659 amb Paula, filla de Josep Fontanils, pagès de Sant Martí de Teià[18]. De Josep no en sabem res, només que feia testament el 1661, en poder del notari Pau Simon, no localitzat. Tenint en compte que només feia dos anys que s'havia casat, havia de morir força jove. Féu hereu el seu fill Josep.

DE PAGESOS A COMERCIANTS. L'ENGRANDIMENT DEL MAS

Josep Boet i Fontanils fou el gran impulsor del mas Boet, refent i engrandint la masia, i comprant peces de terra colindants per a millorar l'heretat. Es va casar el dia dels Reis de 1680, en el propi mas Boet, amb Teresa, filla de Llorenç Llentisclar i Daviu de Mataró[19]. En els capítols matrimonials ressenyats anteriorment, consta que Llorenç Llentisclar aportava vuit-centes lliures, una quantitat molt important. El 1694 Josep comprava una peça de terra de quatre quarteres. Segurament fou qui engrandí la masia, ja que com hem dit abans això succeí a l'entorn del 1700. Començà a comprar peces de terra colindants al mas, com una de vint jornals d'home el 1707, pel preu de tres-centes cinquanta lliures[20] i una altra de dues quarteres i mitja el 1714[21]. Josep Boet va fer testament el 1728[22], i en ell demanava de ser enterrat en el vas que la família posseïa a l'església parroquial de Sant Julià d'Argentona. En aquell moment tenia quatre fills i cinc filles: Francesc, l'hereu; Josep, adroguer; Llorenç, pagès; Anton, negociant; Clara, casada amb Pere Guardiola, pagès de Vilaseca; Maria Teresa, casada amb Pere Piñol, pagès també de Vilaseca; Maria, muller de Joan Presas, adroguer de Mataró; Gertrudis, muller de Geroni Bages, apotecari de Riudoms, i Rosa, muller de Francesc Cabanyes, pagès d'Argentona. Als fills, com que eren solters, els dóna sis-centes lliures de legítima; hem d'imaginar que va donar la mateixa quantitat a cada filla en el moment dels capítols matrimonials. Si tenim en compte que se li havia casat una altra filla, que ja era morta en el moment de testar, tindrem que el total de la legítima suma la increïble quantitat de cinc mil quatre-centes lliures. Cal recordar que d'acord amb el dret civil català el total de la legítima és la quarta part del valor de l'heretat, descomptant els deutes i les despeses d'enterrament. Per això podríem valorar l'heretat a l'entorn de les vint-i-una mil sis-centes lliures. Aquesta quantitat pot donar una idea de l'enorme potencial econòmic dels Boet a inicis del segle XVIII, sens dubte uns dels pagesos més rics de la contrada. En l'inventari que es féu després de la seva mort s'observa que, a part del mas, el difunt tenia set peces de terra. Entre les habitacions del mas destacava una d'anomenada «aposiento de criar canaris». Per la descripció sembla clar que el celler ocupava els dos cóssos del mig, separats per l'arcada. També és de destacar la gran quantitat de joies que tenia el difunt, de plata i d'or, i fins i tot dues maragdes i un diamant.[23]

Teresa testava el 1743[24], i en aquell moment ja eren mortes les seves filles Clara i Rosa. Feia hereu també Francesc.

Francesc Boet es va casar el 1736 amb Anna Maria Cabanyes i Rosselló, a la masia de can Cabanyes d'Argentona[25]. Francesc fou el primer Boet que es dedicà més a comerciar que a fer de pagès. Continuà l'activitat emprenedora del seu pare i el 1752 engrandia el mas amb la compra d'una peça de terra de cinc quarteres per sis-centes noranta lliures[26]. Era persona de molta influència, i el 1754 fou escollit síndic d'Argentona a fi d'entrevistar-se amb l'alcalde major del corregiment de Mataró «per demanar el alivio en el pago del octavo de aguardient al Rey»[27]. El 1755 comprava una peça de terra de vint jornals d'home colindant amb el mas Boet, per tres-centes lliures[28]. El 1756 era regidor d'Argentona[29]. Posteriorment, el 1757 establia a rabassa morta una peça de terra prop de Traià[30];

La processó del Combregar general davant de Can Boet, a la Riera, cantonada muralla de Sant Llorenç (1905?). Al costat de la casa, avui seria al bell mig del carrer, s'hi aprecia el primitiu quiosc del Canaletes. Fotografia Spà Salarich. MASMM. Arxiu d'Imatges.

a canvi cobrava dues cinquenes parts del vi i dues sisenes parts del gra i els llegums. El 1757 testava Francesc Boet, i després de deixar setcentes lliures de legítima als seus fills Manel i Josep, obligava el seu hereu Ignasi a cuidar i alimentar Llorenç, germà de Francesc[31]. En el codicil que féu el 1763, augmentava la legítima dels seus fills, que llavors eren estudiants, a la suma de nou-centes lliures[32]. El 1762 testava el seu germà Llorenç, que essent encara solter vivia al mas[33]. Francesc va morir el 1763 a l'edat aproximada de 75 anys, i va ser enterrat a Sant Julià d'Argentona, amb l'assistència de dotze preveres[34]. En l'inventari pres després de la seva mort, es pot deduir que la masia no havia sofert cap ampliació des de la mort del seu pare. Revisant el que hi ha al graner, observem que a part de la gran quantitat de blat (més de noranta quarteres), també hi ha pèsols i altres llegums.[35]

LA NOVA RESIDÈNCIA A MATARÓ

Ignasi Boet es casava el 1764 a Mataró amb Maria Josepa Caralt Andreu, filla de l'important comerciant de Mataró Josep Caralt i de Maria Antònia Andreu, filla alhora del comerciant i regidor perpetu de Mataró Joan Antoni Andreu. En els capítols matrimonials consta que Maria Josepa aportava tres mil lliures, a part d'una peça de terra tocant a l'heretat dels Boet que li havia donat el seu avi Andreu[36]. Ignasi consta sempre com a pagès, igual que el seu pare, tot i que tots dos eren importants comerciants[37]. El 1783 estableix un pati de terra per a magatzem a Ignasi Sivilla, corder de viola, que estava tocant al mar, per dessota del mas Boet[38]. Com a negociant, una de les fonts més importants per a fer diners era la venda de censals; i Ignasi en vengué a Miquel Torner dos de 2.351 i 1.648 lliures el 1787 i un de setcentes lliures el 1788, deixant de garantia una horta.[39]

El 1788 Ignasi donava un pas molt important. Per sis mil lliures, comprava la casa que passaria a ser la seva residència, la casa Salla i Tarau, anomenada vulgarment com «la casa de la creu», de quatre cossos i mig, situada a la Riera, cantonada amb la muralla de Sant Llorenç, la casa on hi hagué el popular Canaletes[40]. El venedor era Anton de Trincheria i de Salla, d'Olot, que era l'hereu per línia materna de Francesc de Salla i de Tarau. La casa l'havia venuda anys abans el dit Francesc de Salla a un sastre, el qual «posteriorment tingué notícia del mal estat de la referida casa y de la ruhina que amenasa y ja amenasaba aquell dia», i desféu el contracte. En la mateixa venda anava inclòs un hort situat en el carrer de la Muralla, per dessota del convent de Sant Josep. El mateix any Ignasi feia construir set cases en l'indicat hort, les tres de tramuntana a una sola planta i les altres quatre a baix i pis.

El 1793 ja trobem Ignasi Boet habitant aquesta casa de Mataró[41]. Poc abans de morir, Ignasi comprava una horta amb casa situada en el camí ral del Ravalet, pel preu de deu mil lliures, al pagès de Mataró Bonaventura Català[42]. Ignasi Boet moria sense testar el 1799, essent escrit ja com a comerciant[43]. Precisament aquest fet de morir intestat seria la causa principal de la davallada dels Boet, que acabaria duent-los a la ruïna[44]. Ignasi deixava en morir un fill i cinc filles: Maria Josepa, muller de Pau Janer i Calopa, d'Argentona; Antònia, muller de Josep Mora, pagès de Sant Vicenç de Montalt; totes dues dotades amb tres mil lliures, i Anna, Joaquima, Teresa i Josep, tots solters.

EL DESMEMBRAMENT I POSTERIOR VENDA DEL MAS BOET

Josep Boet prengué inventari dels béns del seu pare el novembre de 1799.[45]

El 1799 Josep aconseguí la renúncia de quatre de les germanes a canvi d'augmentar en dues mil lliures la legítima de les dues germanes casades, i de donar dotze mil lliures a Anna i Joaquima, que seguien solteres[46]. El 1806 aconseguí la renúncia de la cinquena germana[47]. Amb això es convertia en hereu del patrimoni familiar, però el preu que hagué de pagar fou massa alt. El 1801 es casava la seva germana Joaquima amb Joaquim Sabater i Arguillol, ciutadà honrat de Barcelona, resident a Castelló d'Empúries, i Josep li donà tretze mil lliures de legítima[48]. El 1810 es casava l'altra germana Anna, amb Ramon Coll i Pradell, advocat de la Real Audiència del Principat, ciutadà de Vic. Altre cop Josep hagué de pagar tretze mil lliures de legítima[49]. Cal buscar en l'enorme quantia del dot la gènesi d'aquests matrimonis amb ciutadans membres de la burgesia i de la petita noblesa catalana.

El 1800 Josep Boet comprava per onze mil cinc-centes lliures una horta d'onze quarteres, amb casa, situada per dessota de la carretera de Barcelona, entre el mas Boet i la riera d'Argentona[50]. Era l'horta que Miquel Torner havia deixat com a garantia al seu pare Ignasi. Josep Boet es casava a Mataró, el 1802, amb Maria Àngela Carbonell, filla del comerciant de Mataró Josep Carbonell. Josep només rebia tres mil lliures de dot, gairebé només la quarta part del que ell havia pagat per les seves germanes[51]. Mostra dels seus negocis era la compra que féu el 1802 de setanta-set pipes plenes de vi negre al comerciant d'Arenys Josep Ylla. Pel que sembla la mercaderia no es lliurà i set anys després intentaria de cobrar els diners avançats[52]. El mateix any deixà a Fèlix Anton Campllonch i Guarro de Mataró tres mil cinc-centes lliures a l'interès anual del sis per cent. Li foren retornades el 1804[53]. Josep Boet també fundà una empresa anomenada «Joseph Boet y Compañia», dedicada segurament al comerç, però desconeixem la data de la fundació.

El 1809 Josep es veié obligat a vendre per nou mil set-centes lliures l'horta comprada el 1800 a fi de pagar el que quedava de la legítima de la seva germana Joaquima. És curiós de poder observar els efectes de l'entrada a Mataró de les tropes franceses, l'any 1808, ja que ens informa que la seva casa consistia «ab las solas parets molt deterioradas per haverse insendiat per las tropas francesas en lo ultim passat any»[54]. El 1813 moria a Mataró l'oncle de Josep, Manel Boet i Cabanyes. En el seu testament feia hereu universal el fill de Josep, Andreu Avel·lí[55]. El mateix any Josep es veia obligat a vendre per tretze mil lliures l'horta situada en el camí ral del Ravalet, a fi de pagar a la seva germana Teresa el que aquesta s'havia reservat en la renúncia de 1806[56]. El motiu era que Teresa es casava amb l'hisendat de Premià Joan Franquesa.

El 1815 Josep era diputat del comú de Mataró, i el 1816 obtenia el títol de ciutadà honrat de Barcelona pels mèrits fets en la guerra del Francès[57]. El 1821 venia per sis mil lliures una horta de tretze quarteres situada entre el mas Boet i la mar, per dessota de la carretera[58]. El 1824 posava a subhasta tres finques que foren adquirides pel comerciant de Barcelona Jaume Viñals pel preu de dinou mil tres-centes lliures; la primera era una horta amb safareig, de sis quarteres, situada entre el mas Boet i la carretera, la segona era la casa de l'hortolà, que estava situada dins d'aquesta horta primera, avui coneguda com Ca l'Isidre de la Bomba, i per últim una horta d'onze quarteres, amb la seva casa, i una «capella de pedra y obra cuita en que hi ha colocada la Imatge del Sant Cristo comunment dit den Boet», situada a ponent de la primera horta[59]. L'horta actualment és cal Gravat i la capella del Sant Crist fou enderrocada l'any 1998 amb motiu de la construcció de la Porta Laietana, tot i que era una capella refeta el 1950, ja que la primitiva fou destruïda durant la guerra civil.

El 1834 es dicta una sentència per part de la Sala Primera Civil de l'Audiència del Principat, en la qual s'obliga Josep Boet a pagar onze creditors. En total sembla que deu la important suma de 45.096 lliures[60]. Posteriorment, el 1841, Josep Boet encara devia set mil lliures de legítima a la seva germana Anna, ja difunta. Per poder-les pagar, es veu obligat a vendre l'horta amb casa que s'anomenava La Bomba, situada per damunt del camí ral entre el mas Boet i la riera d'Argentona. Actualment es coneix com a can Trissach[61]. El preu d'aquest venda fou de 10.150 lliures. El mateix any havia de vendre la seva casa de la Riera a fi de pagar una part als seus creditors[62]. Per aquesta venda obtingué 16.200 lliures.

El 1842 fou un mal any per a Josep Boet, ja que va haver de vendre quatre finques més; les dues primeres eren de quatre quarteres de vinya i garrofers, la primera comprada per Josep Boet i Fontanils el 1707, totes dues de pertinen-

ces del mas Boet, per les quals obtingué 2.067 i 1.995 lliures respectivament[63], la tercera eren les set cases de la muralla venudes per sis mil siscentes lliures[64] i finalment per 2.098 lliures la vinya de quatre quarteres, de pertinences del mas Boet, que havia comprat el seu avi Francesc el 1755.[65]

El 1843 apareixia en escena el comerciant mataroní Manel Comas i Font, que havia marxat a Cuba el 1820 i en pocs anys havia fet fortuna. Manel Comas era llavors encara força jove, ja que tenia quaranta-tres anys. Aquí vull fer constar que jo sóc descendent directe de Manel Comas, ja que era quart avi meu, per línia paterna. Aquell any compraria a Josep Boet dues peces de terra del mas Boet per 5.978 lliures; la primera era un vinya de set quarteres dins la qual hi havia construïda una letrina, i la segona una altra vinya de sis quarteres, part de la qual era la que havia comprada Josep Boet i Fontanils el 1714[66]. Finalment, per donar compliment a la sentència de 1834, el 19 de juliol de 1844 es subhastava la masia, que fou adjudicada a Manel Comas. La propietat, a més de la masia, que contenia un trull, incloïa una vinya de tres quarteres, una altra de dues quarteres, una altra de sis quarteres i una altra de quatre quarteres[67]. En total, incloent la casa, eren setze quarteres, les quals afrontaven a sol ixent amb Ramon Llauder, a migdia amb els hereus de Manuel Romeu, a ponent part amb Josep Vila i part amb Josep Batllori, i a tramuntana amb Martí Font i part amb Manel Comas. Per aquesta venda Josep Boet obtingué 11.607 lliures.

Com hem vist, Josep Boet gairebé ho va perdre tot en pocs anys. Tot i l'afer de les legítimes, quelcom més havia d'influir per arruinarlo. Segurament no tenia l'empenta de gran comerciant que havien tingut el seu pare i el seu avi.

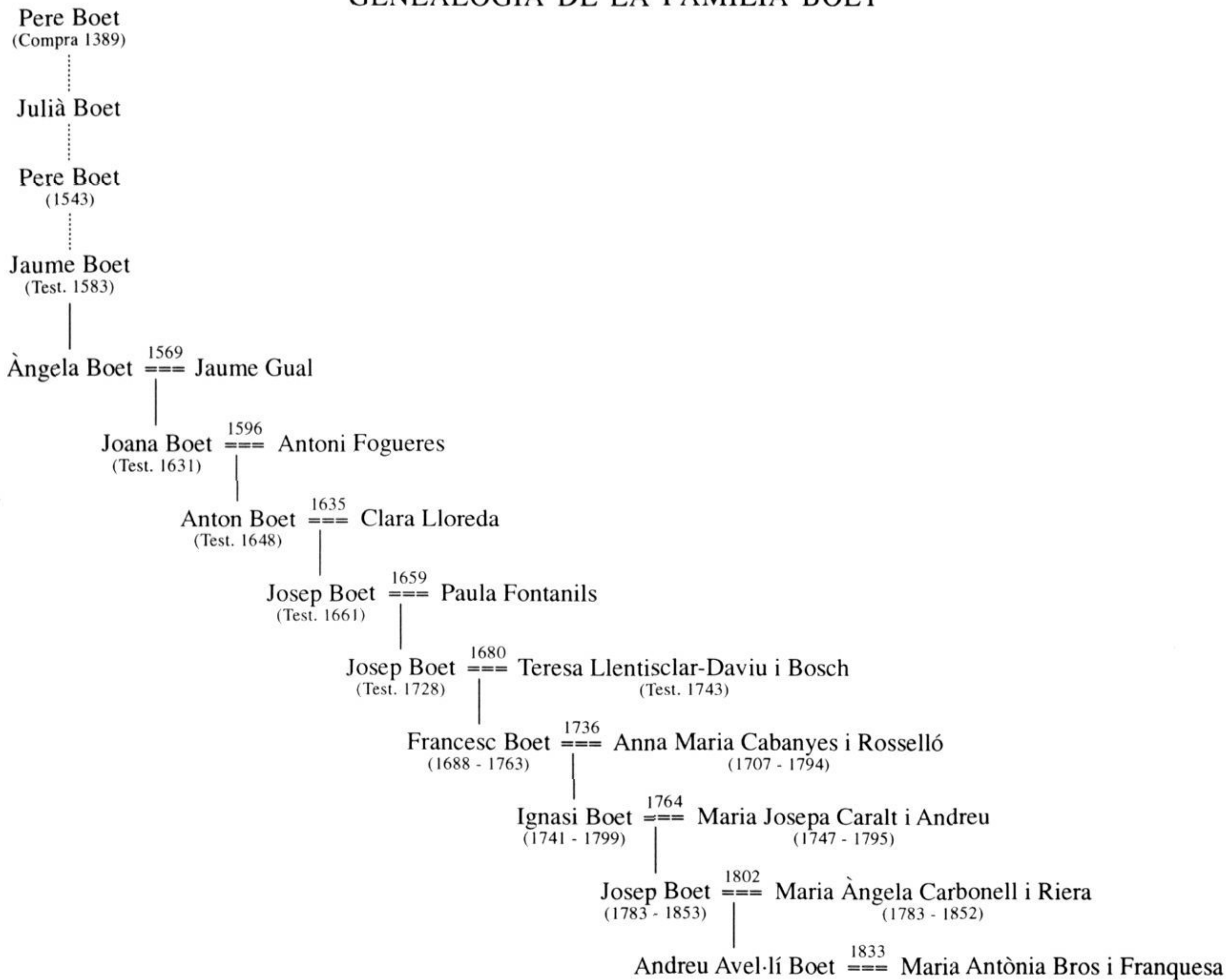
Josep Boet moria d'apoplegia el 1853, als setanta anys d'edat[68]. Fou enterrat a Sant Miquel de Mata, on reposaven les despulles de la seva muller Maria Àngela, que havia mort un any abans[69]. Desconeixem els motius pels quals foren enterrats a Mata. Josep Boet havia fet el seu darrer testament el 1823, tot i que especifica que en tenia dos d'anteriors; un en poder de Desideri Torras i l'altre, del 1811, en poder d'Ignasi Subias, notari de Vic. En el testament dóna tots els poders a la seva muller a fi que triï el seu enterrament i l'hereu, tot i recomanant-li que sigui el fill mascle primogènit[70]. En el moment de fer el testament Josep declara tenir quatre fills i sis filles; Andreu Avel·lí era advocat, Ignasi metge de Mataró i Josep Maria clergue, que en el moment de la seva mort (1865) era rector de Badalona. Pel que fa a les filles, Juliana, s'havia casat el 1829 amb Juan A. González, sotstinent de l'exèrcit, Josepa amb el comerciant mataroní Salvador Ysart, el 1827, i Francisca amb el notari de Mataró Jacint Boter.

L'hereu, Andreu Avel·lí, advocat, resident a Granollers, després de la mort del seu pare demana de poder fer inventari dels béns que aquest ha deixat, ja que desconeix quins poden ser, ja que, segons diu, el 1823 li foren segrestats tots els béns en garantia dels seus creditors, segons disposició de la Real Audiència, i, a més, el fet de viure a Granollers, l'havia allunyat força d'ell. També declara que «al establecerse en la villa de Granollers no le fue posible seguir de cerca el curso de los negocios de su señor padre, ya finalmente en las diferentes ocasiones que habia pasado a visitarle en su larga y penosa enfermedad, muy lejos de hablarle de ellos con la idea de averiguarlo, tenia la particular mira de evitar la menor conversación sobre el particular, para no traherle a la memoria las desgraciadas vicisitudes del patrimonio, que tanto habia agonizado su existencia».[71]

LA NOVA ETAPA DEL MAS BOET

Manel Comas va morir el 1885 havent deixat testament[72]. El 1903 es féu una divisió de l'herència, davant del notari Joaquim Cabañes, i la casa fou adjudicada a Dolors Comas i Thós, filla de Manel Comas. Aquesta la va vendre el 1914 a Josep Mora i Rey i Sebastià Mora i Fradera, pare i fill, pel preu de quinze mil pessetes. Juntament amb la casa, els Mora compraren dues peces de terra colindants a les germanes Concepció i Mercè Regàs i Comas, nétes de Manel Comas. El 1961 moria Sebastià Mora, fent hereu el seu fill Josep Mora i Perejoan. Josep Mora va morir el 1978, i en no tenir fills féu hereus els seus nebots Maria, Jaume, Maria Rosa i Josep Pera i Mora. Finalment aquests germans la vengueren el juliol de 1987 a la societat Vda. de Daniel Planas, S.A. Tres mesos després passava a l'Ajuntament per efecte de l'expedient de Cooperació Reparcelària.

Enric Subiñà i Coll

NOTES.

1.- Joaquim Llovet, «El molí de vent i la torre de Cogoll», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 57 (Mataró 1997).

2.- Coral Cuadrada i Majó, *El Maresme medieval. Hàbitat, economia i societat, segles X-XIV*, Premi Iluro 1987, Ed. Rafael Dalmau, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1988).

3.- Arxiu Municipal d'Argentona, M-140. Capbreu del castell de Vilassar 1558-1614, foli 211 (2 maig 1561).

4.- El fet que el mas Boet abans s'anomenés Agell també es pot constatar en molts contractes públics on s'esmenta aquest origen i en el plànol del marquesat de Moja del segle xviii que es conserva a l'Arxiu Municipal de Mataró.

5.- Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), Arxiu notarial de Mataró (=ANM), 34, notari Joan Monfort (5 maig 1517).

6.- Arxiu Parroquial d'Argentona (=APA), Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 1, foli 139 (12 maig 1530).

7.- APA, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 1 (1541).

8.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 1, foli 2 (23 octubre 1569).

9.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 1, foli 9v (25 juny 1589).

10.- APA, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 1 (25 octubre 1596).

11.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 1, foli 16v (22 desembre 1596).

12.- ACA, ANM, D-35.

13.- ACA, ANM, 1634, Capítols matrimonials (=CM) segle XVII (28 febrer 1622).

14.- ACA, ANM, 1024, notari ??, 14 gener 1629.

15.- ACA, ANM, 344, notari Pau Simon, 22 agost 1659.

16.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 2, foli 10v (15 març 1635).

17.- ACA, ANM, 446, CM 1677-1700, notari Martí Simon, 6 gener 1680.

18.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 2, foli 32v (8 juliol 1659).

19.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 3, foli 24 (6 gener 1680).

20.- ACA, ANM, 524, notari Anton Gusi, 20 febrer 1707.

21.- ACA, ANM, 437, notari Martí Simon, 1 juny 1714.

22.- ACA, ANM, 651, notari Josep Pintat, 7 març 1728.

23.- ACA, ANM, 953, notari Josep Pintat, 10 juny 1728.

24.- ACA, ANM, 651, notari Josep Pintat, 10 desembre 1743.

25.- APA, Llibres sacramentals, Llibre de matrimonis 3, foli 183v (26 agost 1736).

26.- ACA, ANM, 765, notari Salvador Torras, 22 maig 1752.

27.- Arxiu Comarcal de Mataró (=ACM), Arxiu notarial del districte de Mataró (=AN), notari Pau Teixidor, 4 desembre 1754.

28.- ACA, ANM, 706, notari Esteve Font, 10 maig 1755.

29.- ACM, AN, notari Pau Teixidor, 19 febrer 1756.

30.- ACA, ANM, 770, notari Salvador Mataró, 13 febrer 1757.

31.- ACA, ANM, AN, notari Salvador Mataró, 15 abril 1757.

32.- ACA, ANM, 799, notari Anton Torras, 24 juny 1763.

33.- ACA, ANM, 799, notari Anton Torras, 18 setembre 1762.

34.- APA, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 5, foli 157 (12 juliol 1763).

35.- ACA, ANM, 803, notari Salvador Mataró, 25 agost 1763.

36.- ACM, AN, notari Pau Teixidor, 30 setembre 1764.

37.- Els Boet, sense deixar de ser «pagesos», s'establiren a Amsterdam, dedicant-se al gran comerç i a la importació de blat. D'Ignasi Boet s'informava el 1789: «tiene el mayor negocio, así, propio como y también el grande ramo de las comisiones marítimas... supera en mucho a los demás comerciantes y tratantes, por su sólido trato y asentado comercio.»
PERE MOLAS I RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*, Premi Iluro 1972, Ed. Rafael Dalmau, Caixa d'Estalvis de Mataró (Mataró 1973), p. 37.

38.- ACA, ANM, 927, notari Anton Torras, 7 desembre 1783.

39.- ACA, ANM, 932, notari Anton Torras, 2 febrer 1788.

40.- ACA, ANM, 932, notari Anton Torras, 24 gener 1788.

41.- ACM, Cadastre «por menor» 1793.

42.- ACA, ANM, 493, notari Anton Torras, 25 abril 1799.

43.- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (=MASMM), Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 5, foli 216 (28 octubre 1799).

44.- El problema rau en el fet que si hagués anomenat hereu aquest, com hem dit, només hauria de repartir una quarta part de l'herència entre les seves germanes. En no haver-hi hereu, calia dividir el patrimoni entre sis.

45.- ACA, ANM, 948, notari Anton Torras, 6 novembre 1799.

46.- ACA, ANM, 943, notari Anton Torras, 10, 12 i 13 novembre 1799.

47.- ACM, AN, notari ??, 23 febrer 1806.

48.- ACM, AN, notari Desideri Torras, Capítols matrimonials (=CM) 1801-1810 (1 agost 1801).

49.- ACM, AN, notari Desideri Torras, CM 1801-1810 (14 octubre 1810).

50.- ACM, notari Desideri Torras (12 gener 1800).

51.- ACM, AN, notari Desideri Torras, CM 1801-1810 (20 juliol 1802).

52.- ACM, AN, notari Francesc Fins, 9 juny 1809.

53.- ACM, AN, notari Desideri Torras, 7 maig 1804.

54.- ACM, AN, notari Francesc Fins, 23 juny 1809.

55.- ACM, AN, notari Desideri Torras, Testaments 1811-1820 (3 novembre 1813).

56.- ACM, AN, notari Desideri Torras, 22 juny 1813.

57.- Molas, *Societat i poder*, pp. 150 i 50.

58.- ACM, AN, notari Gaspar Poy, 9 gener 1821.

59.- ACM, AN, notari Gaspar Poy, 23 març 1824.

60.- ACA, Conclusions civils, 19 febrer 1834.

61.- ACM, AN, notari Miquel Torner, 3 maig 1841.

62.- ACM, AN, notari Miquel Torner, 20 juliol 1841.

63.- ACM, AN, notari Miquel Torner, 4 febrer 1842.

64.- ACM, AN, notari Miquel Torner, 8 octubre 1842.

65.- ACM, AN, notari Desideri Torras, 17 octubre 1842.

66.- ACM, AN, notari Desideri Torras, 14 agost 1843.

67.- ACM, AN, notari Jacint Boter, 27 juliol 1844.

68.- MASMM, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 10, foli 37 (25 març 1853).

69.- MASMM, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits 10, foli 11 (29 maig 1852).

70.- ACM, AN, notari Desideri Recoder, 11 maig 1853.

71.- ACM, AN, notari Jacint Boter, 21 maig 1853.

72.- Arxiu Parroquial de Sant Josep de Mataró, Llibres sacramentals, Llibre d'òbits.

73.- ACM, AN, notari Miquel Tuñí, 3 desembre 1884.

Vull agrair al Sr. Salvador Esquerra i Tuñí la informació facilitada.

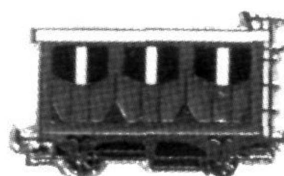
Coincidint amb la commemoració dels cent cinquanta anys de la inauguració del primer ferrocarril peninsular, als *FULLS/61*, de data abril de 1998, i *FULLS/62*, de data octubre de 1998, iniciàvem, i després continuàvem, la publicació del catàleg de la medallística del carril de Mataró, redactat per Josep Rovira i Puig, a partir de la seva col·lecció. La tercera i darrera part, que ara publiquem, inclou les edicions del cent cinquantè aniversari.

CATÀLEG DE LA MEDALLÍSTICA DEL CARRIL DE MATARÓ 1848-1998 (3)

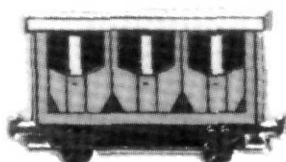
ENSENYA Núm. 92

(1996)
Ensenya : Sèrie de quatre insígnies del Carril de Mataró
A/. Símbol : Locomotora i tènder a dreta.
Editor : EUROFER. Barcelona.
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Dimensió : 58 x 21 mm (forma irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Verd amb tocs de groc, vermell i negre

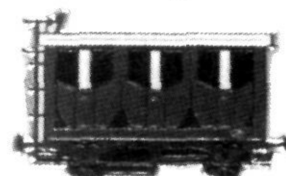
ENSENYA Núm. 93

(1996)
Ensenya : Sèrie de quatre insígnies del Carril de Mataró; seguint la mateixa col·lecció anterior Núm. 92.
A/. Símbol : 1r cotxe de viatgers, primera classe.
Dimensió : 37 x 24 mm (forma irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Vermell amb tocs blanc i negre

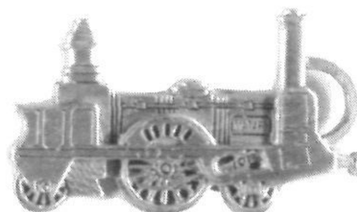
ENSENYA Núm. 94

(1996)
Ensenya : Sèrie de quatre insígnies del Carril de Mataró; seguint la mateixa col·lecció anterior Núm. 92.
A/. Símbol : 2n cotxe de viatgers, segona classe.
Dimensió : 37 x 21 mm (forma irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Groc amb tocs blanc i negre

ENSENYA Núm. 95

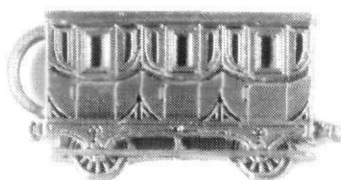
(1996)
Ensenya : Sèrie de quatre insígnies del Carril de Mataró; seguint la mateixa col·lecció anterior Núm. 92.
A/. Símbol : 3r cotxe de viatgers, tercera classe.
Dimensió : 37 x 24 mm (forma irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Castany amb tocs blanc i negre

MEDALLA Núm. 96

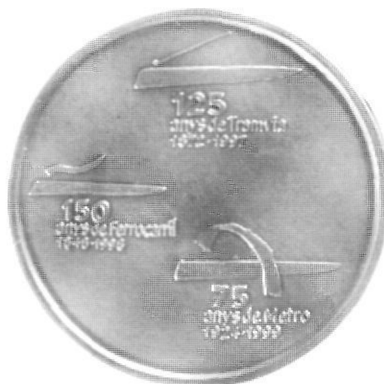
(1997)
Medalla : Sèrie de dues peces del Carril de Mataró «locomotora i vagó».
A/. Símbol : Locomotora inaugural a dreta.
Llegenda : MATARÓ.
R/. Llegenda: MUSEU DEL FERROCARRIL / VILANOVA I LA GELTRÚ.
Editor : Museu del Ferrocarril. Vilanova i la Geltrú.
Fabricant : Follow me for Sale. Esplugues de Llobregat.
Dimensió : 47 x 27 mm (penjoll irregular)
*Material : Zamac platejat

MEDALLA Núm. 97

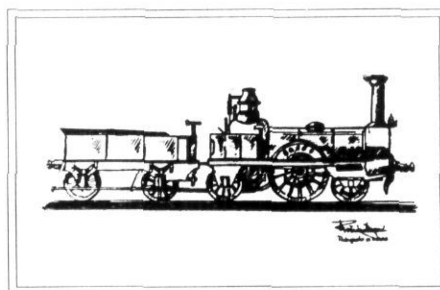
(1997)
Medalla : Sèrie de dues peces del Carril de Mataró «locomotora i vagó».
A/. Símbol : Cotxe de passatgers inaugural.
R/. Llegenda: MUSEU DEL FERROCARRIL / VILANOVA I LA GELTRÚ.
Editor : Museu del Ferrocarril. Vilanova i la Geltrú.
Fabricant : Follow me for Sale. Esplugues de Llobregat.
Dimensió : 44 x 22 mm (penjoll irregular)
*Material : Zamac platejat

MEDALLA Núm. 98

1997
Medalla : Tres anys de commemoracions del Transport Públic.
A/. Símbol : Logotips.
Llegenda : 125 / ANYS DE TRAMVIA /1872-1997. 150 / ANYS DE FERROCARRIL / 1848-1998. 75 / ANYS DE METRO / 1924-1999.
R/. Símbol : Logotip i quatre emblemes.
Llegenda : 1997/1999. / TRES ANYS DE COMMEMORACIONS / DEL TRANSPORT PÚBLIC A BARCELONA. / ORGANITZA: T.M.B. / AMB EL SUPORT DE:
Editor : Transports Metropolitans de Barcelona.
Fabricant : Euro-Esport. Barcelona
Diàmetre : 50 mm
*Material : Coure platejat

99

PLAQUETA Núm. 99

(1997)
Plaqueta emmarcada: Tren de Mataró.
A/. Símbol : Locomotora la Mataró i tènder a dreta.
Llegenda : RETROBOTTEGA / TRABAJO A MANO
Editor : Saterra Joieria. Mataró
Fabricant : Retrobottega. Castelló de la Plana.
Dimensió : 56 x 36 mm (làmina rectangular)
*Material : Argent

PLAQUETA variant Núm. 100 (r)

(1997)
Plaqueta emmarcada: Tren de Mataró: seguint la mateixa pauta anterior Núm. 99.
Dimensió : 110 x 70 mm (làmina rectangular)
*Material : Argent
Nota : Fotografia reduïda

MEDALLA Núm. 101

(1997)
Medalla : Presentació dels Actes commemoratius del Sesqui-centenari.
A/. Símbol : Logotip del **150** aniversari.
R/. Llegenda: 150 AÑOS DE FERROCARRIL / EN ESPAÑA.

Editor : Fundación de los Ferrocarriles Españoles. Madrid.
Diàmetre : 35 mm
*Material : Zamac platejat
Nota : Perforada

MEDALLA Núm. 102 (r)

1998
Medalla trofeu: Commemorativa del Sesqui-centenari.
A/. Símbol : El cavall i el ferrocarril simbolitzant les comunicacions d'abans i del present, fanal enllumenant un paisatge.
Llegenda : Logotip del **150** aniversari.
Signatura : Monograma (Julio López Hernández).
R/. Símbol : Roda locomotriu i brancall de llor.
Llegenda : SESQVICENTENARIO DEL / FERRO-CA-RRIL / EN / ESPAÑA al centre 1848 / 1998.

Signatura : Monograma (Julio López Hernández).
Editor : Fundación de los Ferrocarriles Españoles. Madrid
Dimensió : 120 x 140 mm (forma arrodonida)
*Material : Bronze fos
Bibliografia: M. Baraza, «Renfe inaugura la nova estació...», *Crònica de Mataró* (31-10-1998), p. 2.
Nota : Fotografia reduïda

MEDALLA variant Núm. 103 (r)

1998
Medalla trofeu: Commemorativa del Sesqui-centenari; seguint la mateixa pauta de l'anterior Núm. 102.

Dimensió : 175 x 190 (forma arrodonida)
*Material : Bronze fos
Nota : Fotografia reduïda

MONEDA Núm. 104

1998
Moneda : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Carril de Mataró en marxa a esquerra i cap de l'impulsor Miquel Biada i Bunyol.
Llegenda : BARCELONA MATARÓ / 1848-1998. / 150 / ANIV. / DEL / TREN. / MIQUEL *BIADA I BUNYOL.*
Signatura : Jiménez.
R/. Símbol : Dotze estels de la Unió Europea rodejats d'imatges del nostre país; la sardana, senyera catalana, muntanya de Montserrat i mar Mediterrània.
Llegenda : CATALUNYA / 25 EURO / 1998.
Editor : Sertons Internacional Espanya. Barcelona
Fabricant : Taber. Barcelona
Diàmetre : 38 mm
*Material : Argent

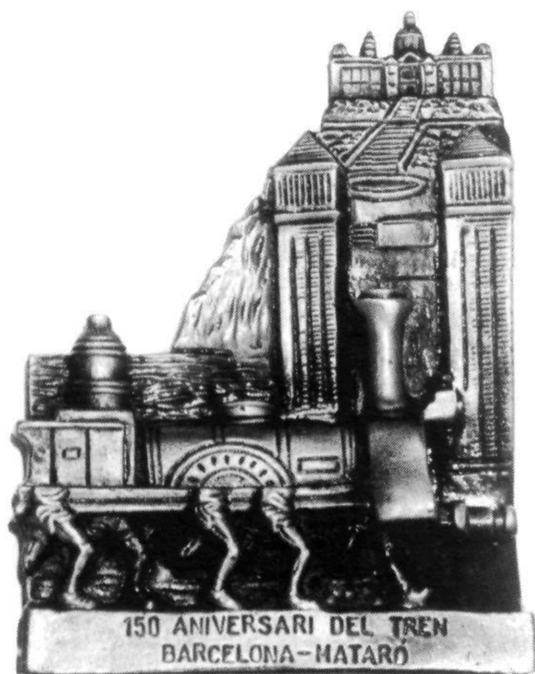
MONEDA Núm. 105

1998
Moneda : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Carril de Mataró en marxa a esquerra i cap de l'impulsor Miquel Biada i Bunyol.
Llegenda : BARCELONA MATARÓ / 1848-1998. / 150 / ANIV. / DEL / TREN. / MIQUEL *BIADA I BUNYOL.*
Signatura : Jiménez.
R/. Símbol : Dotze estels de la Unió Europea rodejats d'imatges del nostre país; la sardana, senyera catalana, muntanya de Montserrat i mar Mediterrània.
Llegenda : CATALUNYA / 250 EURO / 1998.
Editor : Sertons Internacional Espanya. Barcelona
Fabricant : Taber. Barcelona
Diàmetre : 38 mm
*Material : Or

MEDALLA Núm. 106

1998
Medalla trofeu: Vint-i-unena marató de Catalunya.
A/. Símbol : Les cames dels atletes conduint la locomotora del tren inaugural, les torres venecianes i el Palau Nacional.
Llegenda : 150 ANIVERSARI DEL TREN / BARCELONA - MATARÓ.
R/.Llegenda: XXI / MARATÓ CATALUNYA / BARCELONA 98 / MATARÓ-BARCELONA / 15 MARÇ.
Editor : Federació Marató de Barcelona
Fabricant : Mibrosa. Barcelona
Dimensió : 57 x 73 mm (forma irregular)
*Material : Zamac courat

MEDALLA Núm. 107 (r)

1998
Medalla trofeu: Vint-i-unena marató de Catalunya.

A/. Símbol : Les cames dels atletes conduint la locomotora del tren inaugural, les torres venecianes i el Palau Nacional.

Llegenda : 150 ANIVERSARI DEL TREN / BARCELONA - MATARÓ.

R/.Llegenda: XXI / MARATÓ CATALUNYA / BARCELONA 98. / 15 / MARÇ. / MATARÓ-BARCELONA.

Editor : Federació Marató de Barcelona.
Fabricant : Mibrosa. Barcelona
Dimensió : 128 x 170 mm (forma irregular)
*Material : Zamac courat
Nota : Fotografia reduïda

MEDALLA Núm. 108

1998
Medalla : Commemorativa del 150è aniversari.

A/. Símbol : Tren Euromed i locomotora Micado divergents.

Llegenda : 150 ANIVERSARIO DEL FERROCARRIL / EN ESPAÑA 1848-1998 / SERIE LIMITADA.

R/. Símbol : Locomotora Micado i tren Euromed divergents

Llegenda : Mateix anvers

Editor : C. Justícia. Santa Eulàlia de Ronçana
Fabricant : Mateix editor
Dimensió : 102 x 50 mm (forma rectangular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : A tot color

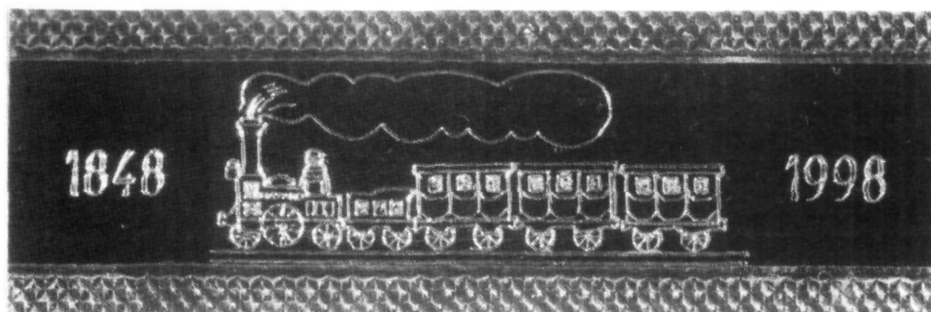

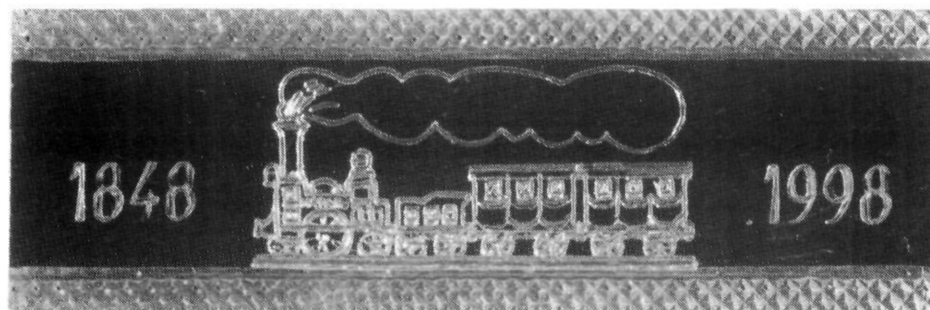
MEDALLA Núm. 109

1998
Medalla : Commemorativa del 55 aniversari de Tramsfesa. Madrid.
A/. Símbol : Divinitat Mercuri abraçant un vagó a dreta i logotip del **150** aniversari.
Llegenda : 150 ANIVERSARIO DEL FERROCARRIL EN ESPAÑA. / TRANSPORTES / FERROVIARIOS / ESPECIALES S. A.
R/. Símbol : Vagó de ferrocarril transportant un contenidor mega combi i logotip de companyia.
Llegenda : TRANSFESA / 1943-1998.
Signatura : **M** (distintiu de la F.N.M.T.)
Editor : La mateixa companyia
Fabricant : F.N.M.T. Madrid
Diàmetre : 40 mm
*Material : Argent
* » Or

PLAQUETA Núm. 110

1998
Plaqueta : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Carril de Mataró en marxa a esquerra amb tres cotxes de viatgers, ornament a dalt i baix.
Llegenda : 1848-1998.
Editor : M. N. Brucet. Mataró
Fabricant : Germi. Mataró
Dimensió : 124 x 41 mm (forma rectangular)
*Material : Alumini, primera edició.
Esmalt : Negre
*Material : Alumini, segona edició
Esmalt : Blau

PLAQUETA Núm. 111

1998
Plaqueta : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Carril de Mataró en marxa a esquerra amb dos cotxes de viatgers, ornament a dalt i baix.
Llegenda : 1848-1998.
Editor : M. N. Brucet. Mataró
Fabricant : Germi. Mataró
Dimensió : 124 x 41 mm (forma rectangular)
*Material : Alumini
Esmalt : Negre

MEDALLA Núm. 112

1998

Medalla : Commemorativa EXFILNA 98 (Exposició Filatèlica Nacional).

A/. Símbol : Bust coronat de la reina Isabel II a l'esquerra i segell.

Llegenda : ISABEL II BAJO CUYO REINADO APARECIÓ EL 1er. SELLO DE ESPAÑA.

R/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta.

Llegenda : EXFILNA 98. / 18-27 DE SEPTIEMBRE

Signatura : **M** (distintiu de la F.N.M.T.).

Editor : F.N.M.T. Madrid

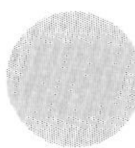
Fabricant : F.N.M.T. Madrid

Diàmetre : 19 mm

*Material : Coure

* » Argent

* » Or

MEDALLA variant Núm. 113

1998

Medalla : PROVA. Commemorativa EXFILNA 98 (Exposició Filatèlica Nacional).

A/. : Sense encunyar.

R/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta.

Llegenda : EXFILNA 98. / 18-27 DE SEPTIEMBRE.

Signatura : **M** (distintiu de la F.N.M.T.)

Editor : F.N.M.T. Madrid

Fabricant : F.N.M.T. Madrid

Diàmetre : 19 mm

*Material : Coure

* » Argent

ENSENYA Núm. 114

(1998)

Ensenya : Sèrie. Grans estacions espanyoles.

A/. Símbol : Façana de l'estació de França. Barcelona.

Editor : RENFE. Madrid

Fabricant : One Top. Madrid

Dimensió : 32 x 10 mm (forma rectangular)

*Material : Llautó cromat

Esmalt : Negre, crem i blau

ENSENYA Núm. 115

1998

Ensenya : Ofrena als empleats de RENFE del municipi de Vilanova i la Geltrú.

A/. Símbol : Sol de fons i el logotip del **150** aniversari.

Llegenda : VILANOVA I LA GELTRÚ 1998. / 150 ANYS DE / FERROCARRIL A ESPANYA / 1848-1998.

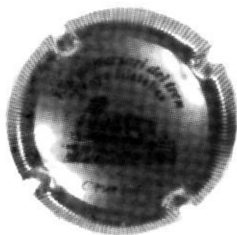
Editor : L'Ajuntament

Fabricant : Ciudad Campus. Atarfe (Granada)

Diàmetre : 22 mm

*Material : Llautó daurat

Esmalt : Blau, groc i blanc

PLAQUETA Núm. 116

1998

Plaqueta de cava: Presentada a la 3a Fira de plaques de cava al Garraf.

A/. Símbol : Locomotora Rogers «Carolina» a esquerra.

Llegenda : 150 ANIVERSARI DEL TREN. / PENYA FILATÈLICA. / CAVA 1998.

Editor : Penya Filatèlica. Vilanova i la Geltrú

Fabricant : Graphique Piló. Épernay (França)

Diàmetre : 30 mm

*Material : Ferro daurat

Esmalt : Negre

PLAQUETA Núm. 117

1998

Plaqueta de cava: Presentada a la 3a Fira de plaques de cava al Garraf.

A/. Símbol : Locomotora Rogers «Carolina» de front.

Llegenda : 150 ANIVERSARI DEL TREN. / PENYA FILATÈLICA 1998.

Editor : Penya Filatèlica. Vilanova i la Geltrú

Fabricant : Graphique Piló. Épernay (França)

Diàmetre : 30 mm

*Material : Ferro daurat

Esmalt : Negre

MEDALLA Núm. 118

1998

Medalla : Commemorativa del 150è aniversari. Rèplica de la primera medalla de la inauguració amb les esmenes de MATARÓ i ILURONEM.

A/. Símbol : Acte de benedicció del primer ferrocarril amb la seva locomotora de nom MATARÓ, les personalitats de l'època, bisbes de Barcelona i de Puerto Rico, capità general, governador civil, batlles i altres autoritats civils i militars.

Llegenda : NIHIL IPSA VELOCIUS. / YNAUGURATA DIE XXVIII OCTOBRIS / ANNI MDCCCXLVIII.

R/. Llegenda: OPTIMAE SOCIETATI / QUAE PRIMA IN HISPANIA / VIAM FERREAM AD ILURONEM USQUE DUCENTEN / SUMMO LABORE VIGILIIS SUMPTIBUSQUE / CONSTRUERE FECIT / BARCINONENSIS SENATUS / HOC CIVIUM LAUDIS ET GRATI PIGNUS. / D.O.C.
A l'exerg, 150 ANIVERSARI. EDICIÓ JESÚS MORA. 1848-1998.

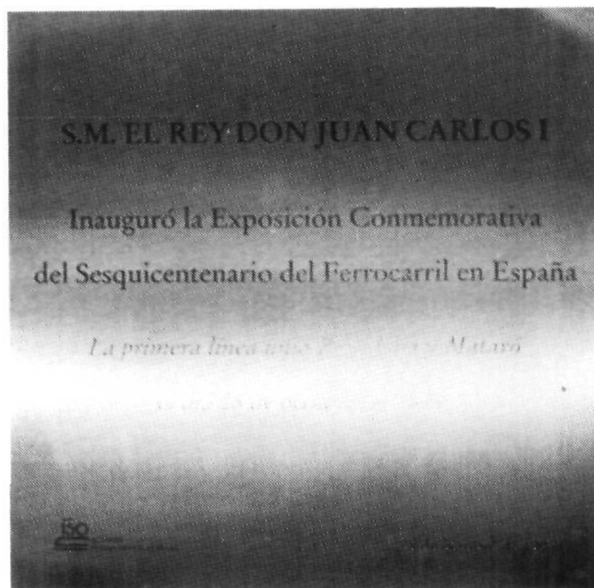
Editor : Jesús Mora. Barcelona

Fabricant : M. Pujol. Barcelona

Diàmetre : 53 mm

*Material : Coure

* » Argent

PLACA Núm. 119 (r)

1998

Placa : Commemorativa d'Exposició del Sesquicentenari; instal·lada a l'estació de França de Barcelona.

A/. Símbol : Logotip del **150** aniversari.

Llegenda : S.M. EL REY DON JUAN CARLOS I. / INAUGURÓ LA EXPOSICIÓN CONMEMORATIVA / DEL SESQUICENTENARIO DEL FERROCARRIL EN ESPAÑA. / LA PRIMERA LÍNEA BARCELONA Y MATARÓ / EL 28 DE OCTUBRE DE 1848.
A l'exerg, AÑOS DE / FERROCARRIL EN ESPAÑA. / 28 DE OCTUBRE DE 1998.

Editor : Fundación de los Ferrocarriles Españoles. Madrid.

Fabricant : Jesús Moreno & Asociados. Madrid

Dimensió : 500 x 500 mm (forma quadrada)

*Material : Acer inoxidable

Nota : Fotografia reduïda

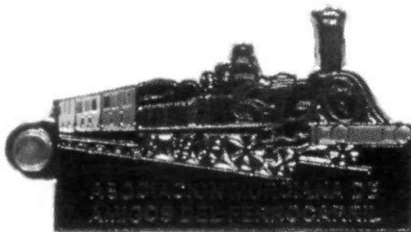

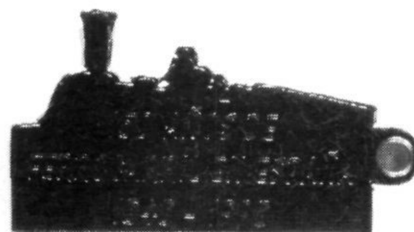

MEDALLA Núm. 120

1998
Medalla : Associació de Veïns de Can Maurici de Montgat. Concurs fotogràfic, tema «El 150 aniversari del seu pas del tren per Montgat».
A/. Símbol : Bust de George Eastman a dreta.
Llegenda : GEORGE EASTMAN / (1854-1932). / TROFEO KODAK.
R/. Símbol : Càmara fotogràfica.

Llegenda : KODAK, S.A. Llegenda gravada: ... P. FOTOGRAFIA / 150è ANIV. FERROCARRIL / A.V. I DONES. CAN MAURICI / 1848-1998.
Editor : Kodak. Madrid
Fabricant : Joaquín Saz S.A. Madrid
Diàmetre : 59 mm
*Material : Coure
* » : Coure platejat
* » : Coure daurat

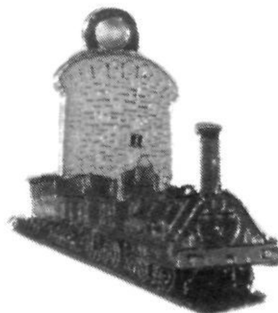

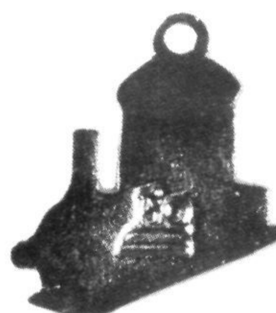

MEDALLA Núm. 121

1998
Medalla : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Tren del Centenari a dreta.
Llegenda : ASOCIACIÓN MURCIANA DE / AMIGOS DEL FERROCARRIL.
R/. Llegenda: 150 AÑOS DE / FERROCARRIL EN ESPAÑA / 1848-1998.

Editor : Associació Murciana d'Amics del Ferrocarril.
Fabricant : Trofeos Muños. Múrcia.
Dimensió : 54 x 31 mm (penjoll irregular)
*Material : Zamac daurat
Esmalt : Anvers: Groc, vermell, verd i negre
Revers: Blavós

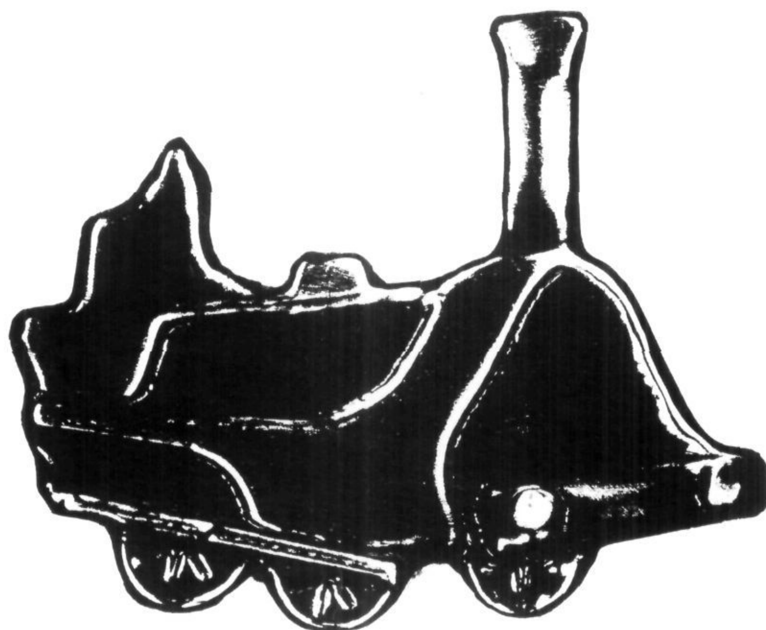

MEDALLA Núm. 122

(1998)
Medalla : Recorregut per la costa del Maresme.
A/. Símbol : Torre de Can Nadal de la vila de Vilassar de Mar i el Carril de Mataró a dreta.
R/. Símbol : Logotip del **150** aniversari

Editor : EUROFER. Barcelona
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Dimensió : 36 x 41 mm (penjoll irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : L'anvers crem, verd, roig i negre

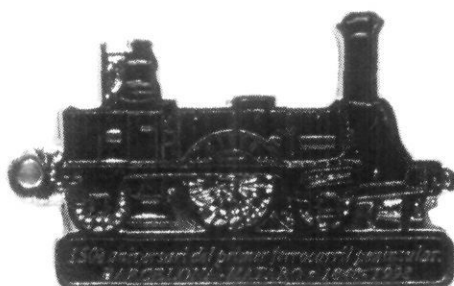
PLAQUETA Núm. 123 (r)

(1998)
Plaqueta trofeu: Mostra de treballs escolars relacionats amb el 150 aniversari de ferrocarril. Mataró.
A/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta
Editor : Centre de Recursos Pedagògics de Mataró
Fabricant : Premi al Vencedor comerç. Barcelona
Dimensió : 135 x 110 mm (forma irregular)
*Material : Ferro llautonejat
Nota : Fotografia reduïda

PLAQUETA Núm. 124 (r)

(1998)
Plaqueta trofeu: Cinquena Trobada de Vaporistes. El Masnou.
A/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta
Editor : Amics del Ferrocarril del Masnou
Fabricant : Trofeus Badalona comerç. Badalona
Dimensió : 135 x 85 mm (forma irregular)
*Material : Ferro llautonejat
Nota : Fotografia reduïda

MEDALLA Núm. 125

1998
Medalla : Primer ferrocarril peninsular.
A/. Símbol : Màquina inaugural de nom la MATARÓ a dreta.
Llegenda : 150è ANIVERSARI DEL PRIMER FERROCARRIL PENINSULAR. / BARCELONA-MATARÓ 1848-1998.

R/. Llegenda: EQUIMAR / DISTRIBUÏDOR OFICIAL TOSHIBA / COPIADORES I FAX / LA RIERA, 98 MATARÓ / TEL. 93 7903343 FAX 93 7550984.
Editor : Equimar. Mataró
Fabricant : Indústries Zamak. Màlaga
Dimensió : 59 x 38 mm (penjoll irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Anvers: negre. Revers: roig

PLAQUETA Núm. 126

1998
Plaqueta de cava: Xampany de l'efemèride 150 aniversari del Ferrocarril.
A/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta.
Llegenda : 150 ANIV. FERROCARRIL / 28-OCTUBRE-98 / MATARÓ.
Editor : Club Filatèlic Mataró
Fabricant : Marc Martí. Bacelona
Diàmetre : 30 mm
*Material : Ferro cromat
Esmalt : Blanc i roig

ENSENYA Núm. 127

1998
Ensenya : Recordança del Carril i l'Euromed.
A/. Símbol : Reproducció del segell de correus commemoratiu del 150 aniversari del Ferrocarril.
Editor : EUROFER. Barcelona
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Dimensió : 41 x 26 mm (forma rectangular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Blanc, verd i negre

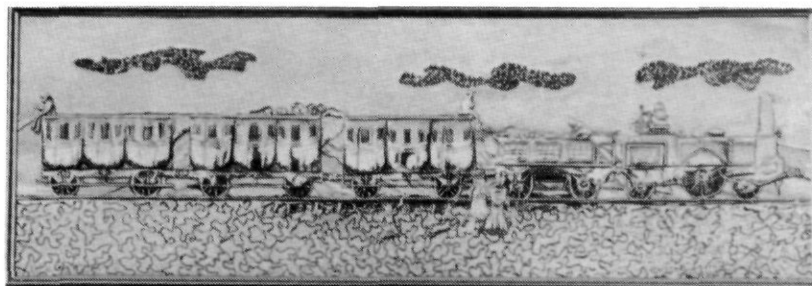
ENSENYA Núm. 128

(1998)
Ensenya : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : Tren del Centenari a dreta.
Llegenda : A.M.A.F.
Editor : Associació Murciana d'Amics del Ferrocarril.
Fabricant : Trofeos Muños. Múrcia
Dimensió : 25 x 15 mm (forma irregular)
*Material : Zamac daurat
Esmalt : Groc, vermell, verd i negre

ENSENYA Núm. 129

(1998)
Ensenya d'agulla: Commemorativa 150 anys de ferrocarril.
A/. Símbol : Fanal de locomotora al centre.
Llegenda : 150-A (Anys).
Editor : EUROFER. Barcelona
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Dimensió : 50 x 19 mm (forma irregular)
*Material : Zamac i acer daurat
Esmalt : Blanc, blau, negre i vermell

PLACA Núm. 130 (r)

(1998)
Placa emmarcada: Obsequiada a S.M. el Rei Joan Carles en el dia del Sesqui-centenari, pels decendents directes de la família Biada.
A/. Símbol : Repujat al·legòric de Carril de Mataró a dreta.
Editor : Maria Biada Sala. Barcelona
Fabricant : El mateix editor
Dimensió : 560 x 190 mm (forma rectangular)
*Material : Argent
Nota : Fotografia reduïda

PLACA Núm. 131 (r)

1998

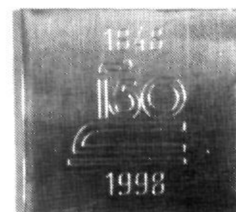
Placa de destinació: Commemorativa del Trenta sis Congrés.
A/. Símbol : Emblemes del XXXVI congrés, **150** aniversari, AJUNTAMENT DE / MATARÓ i SISMEdE.
Llegenda : XXXVI CONGRÉS D'ASSOCIACIONS D'AMICS DEL FERROCARRIL. / 150 ANYS DE FERROCARRIL / BARCELONA-MATARÓ / 1848-1998. / 12-OCTUBRE 1998.
Editor : Sismede empresa. Mataró
Fabricant : El mateix editor
Dimensió : 700 x 315 mm (forma rectangular)
*Material : Ferro
Esmalt : Varietat de colors
Nota : Perforada
» : Fotografia reduïda

ENSENYA Núm. 132

1998

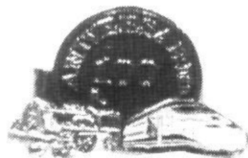
Ensenya : Commemorativa del Trenta sis Congrés d'Associacions d'Amics del Ferrocarril.
A/. Símbol : Emblemes del XXXVI congrés i **150** aniversari.
Llegenda : CONGRÉS D'AMICS DEL FERROCARRIL. / CATALUNYA 1998.
Editor : Federació Catalana d'Amics del Ferrocarril. Barcelona.
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Diàmetre : 25 mm
*Material : Zamac
Esmalt : Negre, vermell i blanc

PLAQUETA Núm. 133

(1998)

Plaqueta trofeu: Records comercials de l'efemèride del Cent cinquanta aniversari.
A/. Sïmbol : Logotip del **150** aniversari.
Llegenda : 1848 / 1998
Editor : Fundación de los Ferrocarriles Españoles. Madrid.
Dimensió : 30 x 27 mm (forma rectangular)
*Material : Llautó daurat

Primera edició

Segona edició

ENSENYA Núm. 134

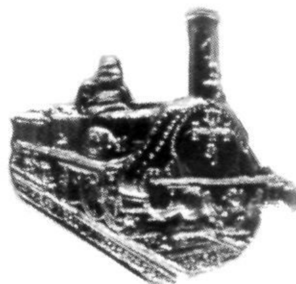
(1998)

Ensenya : Commemorativa del 150è aniversari.
A/. Símbol : La Mataró a esquerra i l'Euromed a dreta.
Llegenda : 100 / ANIVERSARIO.
Editor : Tallers de Sant Andreu de RENFE. Barcelona.
Fabricant : Trofeus Atenas. Barcelona
Dimensió : 32 x 21 mm (forma irregular)
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Blau, blanc i negre
Nota : Aquesta primera edició pateix un error a l'anvers (100 en lloc de 150).
Rectificació: Segona edició amb l'esmena de l'error d'anvers.
*Material : Zamac platejat
Esmalt : Blau, blanc i negre

ENSENYA Núm. 135

(1999)
Ensenya : Sèrie. Viatge per les poblacions de la línia del Carril de Mataró.
A/. Sïmbol : Escut coronat de la ciutat de Mataró i el Carril a dreta.
Llegenda : MATARÓ / 150 / ANIVERSARIO
Editor : EUROFER. Barcelona
Fabricant : Maragui. Vilassar de Dalt
Diàmetre : 33 mm
*Material : Zamac platejat
Esmalt : A tot color

ENSENYA Núm. 136

(1999)
Ensenya : Primera màquina del Camí de Ferro.
A/. Símbol : Locomotora la Mataró a dreta.
Editor : J. Rovira. Mataró
Fabricant : Canal. Barcelona
Dimensió : 39 x 36 mm (forma irregular)
*Material : Llautó

ANNEX

MEDALLA Núm. 1 bis

1848
Medalla : Commemorativa de la inauguració de la primera línia del Ferrocarril... Amb la incorporació de la troballa de dues peces metàl·liques.
*Material : Argent
* » Or

MEDALLA variant Núm. 1.1

1848
Medalla folrada: PROVA. Commemorativa de la inauguració de la primera línia del Ferrocarril... Seguint la mateixa pauta i diàmetre de l'anterior Núm. 1.
*Material : Cospell de plom laminat amb or

MEDALLA Núm. 32 bis

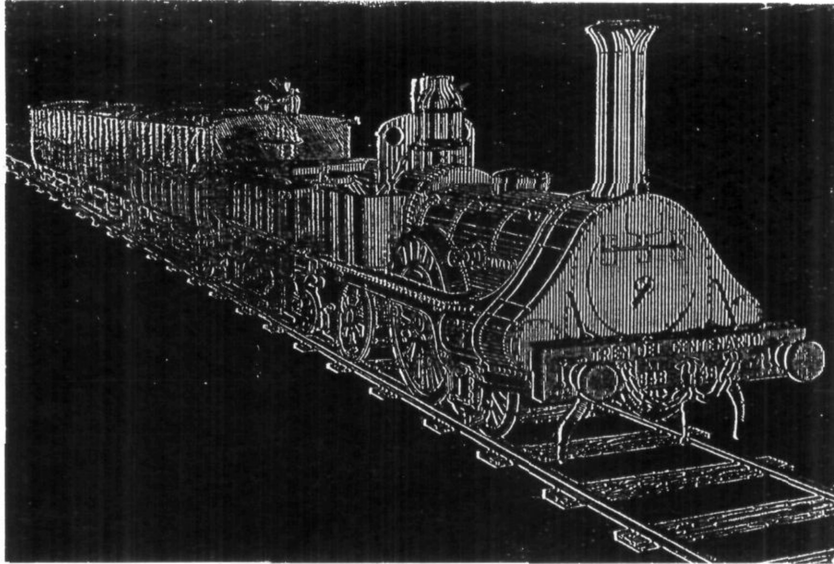
1978
Medalla : Commemorativa del Centenari ferrocarril de Portbou... Amb la incorporació de la troballa d'una peça metàl·lica.
*Material : Argent

MEDALLA variant Núm. 35.1

(1979)
Medalla : Curs de 1r Grau; Escola de Formació Professional de RENFE. Seguint la mateixa pauta de l'anterior Núm. 35.
Diàmetre : 41 mm
*Material : Coure platejat

39.1

PLAQUETA Núm. 39.1 (r)

(1981?)
Plaqueta : Tren del Centenari.
A/. Símbol : Gravat del Tren del Centenari a dreta.
Fabricant : Canal. Barcelona
Dimensió : 145 x 100 mm (forma rectangular)
*Material : Argent
Nota : Fotografia reduïda

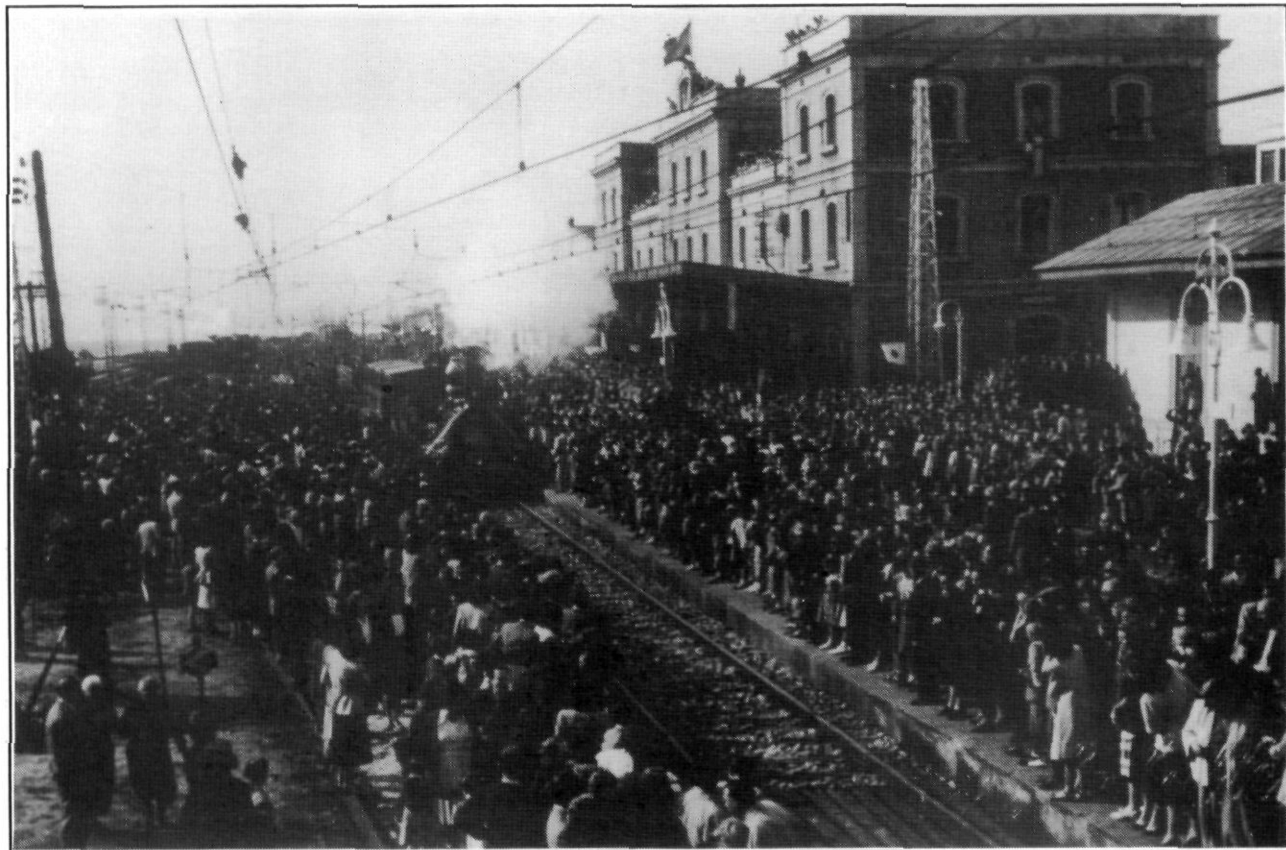
MEDALLA Núm. 58 bis

(1989)
Medalla : Sèrie de Locomotores d'Espanya. Amb la incorporació de la troballa d'una peça metàl·lica.
*Material : Argent

FE D'ERRATES

Núm.	Incorrecte	Correcte
1	52 mm	53 mm
4	La Comissió del Centenari	Comissió Local del Centenari
5	F.F.C.C. Españoles	Comissió Oficial del Centenari
7	F.F.C.C. Españoles	Comissió Oficial del Centenari
8	(Joan Ros Bofarull)	(Joaquim Ros Bofarull)
41	(1982)	(1879)

— DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA —

Centenari del carril de Mataró (28 octubre 1848). Arribada del tren del Centenari.
MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció F. de P. Enrich i Regàs.

Centenari del carril de Mataró (28 octubre 1848). La plaça de l'Estació, amb el monument dedicat a Miquel Biada en primer terme.
MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció F. de P. Enrich i Regàs.

Centenari del carril de Mataró (28 octubre 1848). Les autoritats. MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció F. de P. Enrich i Regàs.

Centenari del carril de Mataró (28 octubre 1848). Parelles vestides d'època, dirigint-se cap a l'Ajuntament.
MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Àngel Fàbregas.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Patronat Municipal de Cultura

MATARÓ